

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**TRESTNÍ ODPOVĚDNOST MLADISTVÝCH
A ÚČINNOST UKLÁDANÝCH VÝCHOVNÝCH
OPATŘENÍ V OKRESE RYCHNOV NAD KNĚŽNOU**

Autor práce: Veronika Mrázová, DiS.

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Bc. Miluše Verecká, MBA

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 1632/5b, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Veronika Mrázová

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: Trestní odpovědnost mladistvých a účinnost ukládaných výchovných opatření v okrese Rychnov nad Kněžnou

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Criminal Responsibility of Juveniles and the Effectiveness of Educational Measures Imposed in the District of Rychnov nad Kněžnou

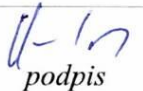
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Bc. Miluše Verecká, MBA

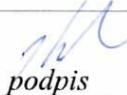

Datum zadání bakalářské práce: listopad 2025

Cíl bakalářské práce:

Hlavním cílem této práce je vyhodnotit účinnost výchovných opatření ukládaných mladistvým v trestním řízení, a to jak z pohledu právní teorie, tak především praxe prostřednictvím řízených rozhovorů mezi probačními a mediačními úředníky v Rychnově nad Kněžnou a výchovnými pedagogy v Dětském domově se školou a základní školou v Kostelci nad Orlicí. Vedlejším cílem je na základě zjištěných výsledků z řízených rozhovorů formulovat doporučení směřující k optimalizaci praxe a případným legislativním úpravám v oblasti problematiky mladistvých.

Student: Veronika Mrázová, DiS.	24. 11. 2025 datum	 podpis
Vedoucí práce: Mgr. Bc. Miluše Verecká, MBA	23. 11. 2025 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	12. 1. 2026 datum	 podpis
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	14. 1. 2026 datum	 podpis
Rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	15. 1. 2026 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucí a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Tímto bych chtěla vyjádřit upřímné poděkování vedoucí bakalářské práce Mgr. Bc. Miluši Verecké, MBA za odborné vedení, rady, cenné připomínky, a především za její čas. Velmi si vážím její ochoty vždy mi pomoci, diskutovat o mých nápadech a za poskytování zpětné vazby, která pro mě byla nesmírně důležitá. Dále vyjadřuji velké poděkování mé rodině za jejich nepřetržitou podporu, pochopení a trpělivost během celého období mého studia a při psaní této bakalářské práce.

ABSTRAKT

MRÁZOVÁ, V. *Trestní odpovědnost mladistvých a účinnost ukládaných výchovných opatření v okrese Rychnov nad Kněžnou: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2026. 82 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Bc. Miluše Verecká, MBA.

Klíčová slova: trestní odpovědnost, mladistvý, výchovná opatření, ochranná opatření, trestní opatření, provinění

Bakalářská práce se zabývá trestní odpovědností mladistvých a účinností výchovných opatření ukládaných podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže se zaměřením na okres Rychnov nad Kněžnou. Teoretická část vymezuje základní pojmy, přibližuje historický vývoj trestního zákonodárství nad mládeží a analyzuje současnou právní úpravu v České republice včetně stručného zahraničního srovnání. Práce dále systematicky rozebírá jednotlivá opatření ukládaná mladistvým. Praktická část je realizována formou řízených rozhovorů s úředníky probační a mediační služby a výchovnými pedagogy. Cílem výzkumu je vyhodnotit účinnost výchovných opatření z pohledu odborné praxe a formulovat doporučení pro její optimalizaci.

ABSTRACT

MRÁZOVÁ, V. *Criminal Responsibility of Juveniles and the Effectiveness of Educational Measures Imposed in the District of Rychnov nad Kněžnou: Bachelor Thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2026. 82 s. pp. Supervisor: Mgr. Bc. Miluše Verecká, MBA

Key words: criminal liability, juvenile, educational measures, protective measures, criminal measures, offense

This bachelor thesis deal with the criminal responsibility of juveniles and the effectiveness of educational measures imposed under the Juvenile Justice Act, focusing on the district of Rychnov nad Kněžnou. The theoretical part defines basic terms, outlines the historical development of criminal legislation concerning juveniles, and analyzes the current legal framework in the Czech Republic, including a brief international comparison. The thesis also systematically analyzes the individual measures imposed on juveniles. The practical part takes the form of structured interviews with probation and mediation service officers and educational teachers. The aim of the research is to evaluate the effectiveness of educational measures from the perspective of professional practice and to formulate recommendations for its optimization.

Obsah

Úvod.....	9
1 Cíl a metodika bakalářské práce	10
2 Vymezení základních pojmů.....	11
2.1 Dítě.....	11
2.2 Mladistvý	11
2.3 Nezletilý a zletilost.....	12
2.4 Osoba blízká věku mladistvého	13
2.5 Soud pro mládež.....	13
3 Historický vývoj trestní odpovědnosti a zákonodárství mládeže.....	14
3.1 Historický vývoj trestního zákonodárství nad mládeží od dob nejstarších do roku 1852	14
3.2 Reforma 19. Století ve vývoji trestní odpovědnosti mládeže	16
3.3 Vývoj trestní odpovědnosti mládeže na přelomu 19. a 20. století	16
4 Právní úprava trestní odpovědnosti v České republice	18
4.1 Účel a věcná působnost ZSVM.....	19
4.2 Základní zásady ZSMV.....	22
5 Trestní zákonodárství nad mládeží v zahraničí	25
5.1 Trestní právo mládeže Rakousko	26
5.1.1 Věková hranice trestní odpovědnosti mladistvých	26
5.1.2 Vybrané aspekty Rakouského trestního řízení mladistvých	27
5.2 Trestní právo mládeže Slovenská republika	27
5.2.1 Věková hranice trestní odpovědnosti mladistvých	28
5.2.2 Vybrané aspekty Slovenského trestního řízení mladistvých.....	28
6 Trestní odpovědnost mládeže de lege lata	29
6.1 Provinění	30
6.2 Subjekt a jeho znaky	31
6.2.1 Věk	32

6.2.2	Příčetnost.....	33
6.2.3	Rozumová a mravní vyspělost	35
7	Opatření ukládaná mladistvým de lege lata	38
7.1	Výchovná opatření	38
7.1.1	Dohled probačního úředníka	38
7.1.2	Probační program	39
7.1.3	Výchovné povinnosti	39
7.1.4	Výchovná omezení.....	40
7.1.5	Napomenutí s výstrahou.....	40
7.2	Ochranná opatření	41
7.2.1	Návrh ochranného opatření de lege ferenda.....	41
7.3	Trestní opatření	42
7.3.1	Návrh trestního opatření de lege ferenda	42
8	Řízené rozhovory mezi probačními a mediačními úředníky a výchovnými pedagogy ve výchovném ústavu.....	43
8.1	Průběh řízených rozhovorů	43
8.2	Charakteristika respondentů.....	44
8.3	Vyhodnocení rozhovorů.....	44
8.3.1	Nejčastěji ukládaná výchovná opatření.....	45
8.3.2	Hodnocení účinnosti jednotlivých opatření	46
8.3.3	Faktory ovlivňující úspěšnost opatření	47
8.3.4	Slabiny současné praxe a návrhy na zlepšení	49
9	Vyhodnocení výsledků výzkumu.....	51
	Závěr	53
	Seznam použitých zdrojů	54
	Seznam zkratk	58
	Seznam příloh.....	59

Úvod

Trestní odpovědnost mladistvých představuje jeden z nejkompexnějších a nejvíce citlivých aspektů trestního práva, který se zaměřuje na specifické potřeby a vývoj mladých lidí, kteří se dopustili trestné činnosti. Tento právní institut reflektuje zásadu, že mladiství, vzhledem ke svému věku a vývojové fázi, mohou mít omezenou schopnost plně chápat důsledky svých činů a ovládat své jednání. Téma trestní odpovědnosti mladistvých je v současném právním a společenském výkladu nesmírně relevantní, neboť se dotýká nejen otázky spravedlnosti, ale i prevence, resocializace a ochrany společnosti.

Kriminalita mladistvých je v posledních desetiletích tématem, které vzbuzuje značnou pozornost jak v odborných kruzích, tak mezi širokou veřejností. Mladiství pachatelé, ať už se jedná o krádeže, násilné činy, nebo drogovou kriminalitu, představují pro společnost významnou výzvu. Tato problematika je komplikována mnoha faktory, včetně socioekonomických podmínek, rodinného zázemí, školního prostředí a vlivu vrstevníků.

Zvyšující se důraz na prevenci a snižování recidivy mladistvých pachatelů vyvolává potřebu zefektivnit stávající přístupy k jejich trestní odpovědnosti a potřebu systematického hodnocení účinnosti nástrojů, které právní řád k jejich nápravě využívá. Jedním ze zásadních prostředků reakce na provinění mladistvých jsou výchovná opatření, jejichž smyslem je usměrnit další vývoj mladistvého, předejít jeho opětovnému páchání protiprávního jednání a podpořit jeho začlenění do společnosti bez nutnosti represivního zásahu.

Otázka, zda jsou tato opatření v praxi skutečně efektivní a zda naplňují svůj deklarovaný účel, představuje významné téma nejen pro právní teorii, ale především pro odborníky, kteří s mladistvými každodenně pracují. Právě propojení teoretického rámce s poznatky z aplikační praxe umožňuje komplexní pohled na danou problematiku a vytváří prostor pro formulaci případných doporučení vedoucích ke zvýšení efektivity práce s mladistvými pachateli.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Hlavním cílem bakalářské práce je vyhodnotit účinnost výchovných opatření ukládaných mladistvým podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, a to jak z pohledu právní teorie, tak zejména z pohledu odborné praxe. Práce usiluje o zjištění, zda výchovná opatření naplňují svůj deklarovaný účel, kterým je pozitivní ovlivnění chování mladistvého, prevence recidivy a podpora jeho resocializace v přirozeném sociálním prostředí. Vedlejším cílem práce je na základě zjištěných poznatků formulovat doporučení směřující k optimalizaci praxe orgánů činných v trestním řízení a institucí pracujících s mladistvými, případně poukázat na potřebu úprav v oblasti aplikační či legislativní.

Teoretická část práce je zaměřena na vymezení základních pojmů souvisejících s trestní odpovědností mladistvých, historický vývoj přístupu k mladistvým pachatelům a systematický přehled opatření ukládaných mladistvým *de lege lata*. Tato část vytváří teoretický rámec pro následnou analýzu poznatků z odborné praxe.

Praktická část práce je realizována prostřednictvím kvalitativního výzkumu. Jako výzkumná metoda byl zvolen polostrukturovaný rozhovor, který umožňuje získat hlubší a komplexnější vhled do zkušeností respondentů. Tato metoda byla zvolena s ohledem na povahu výzkumného problému, jelikož cílem není kvantifikace jevů, ale porozumění názorům, postojům a zkušenostem odborníků působících v oblasti práce s mladistvými.

Hlavní výzkumná otázka zní: Jaká je podle odborné praxe účinnost výchovných opatření ukládaných mladistvým? Na tuto otázku navazují dílčí výzkumné otázky zaměřené na identifikaci nejčastěji ukládaných opatření, hodnocení jejich efektivity, faktory ovlivňující jejich úspěšnost a slabiny současné praxe.

Získaná data byla zpracována metodou tematické analýzy. Jednotlivé výpovědi respondentů byly analyzovány, kategorizovány do tematických okruhů a následně interpretovány v kontextu teoretických východisek práce. Tento postup umožnil systematické zpracování kvalitativních dat a jejich přehlednou prezentaci.

2 Vymezení základních pojmů

2.1 Dítě

Termín „dítě“ je používán v souladu s právním předpisem č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TZ“), kde je v ustanovení § 126 definován jako „*Dítětem se rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak.*“¹ Pojem „dítě“ je dále také používán v souladu s Úmluvou o právech dítěte Organizace spojených národů (dále jen „OSN“), kterou je zavázáno 21 členských států, včetně České republiky. Tato legislativa uvádí, že se pro účely této smlouvy „*Dítětem rozumí každý člověk mladší osmnácti let, pokud právní předpis, který se na dítě vztahuje, neurčuje jinak, až do dovršení osmnácti let.*“² Pomyslná hranice mezi dětstvím a dospělostí je tak Úmluvou definována fakticky stejně jako v Českém právním řádu (k tomu ustanovení § 30 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku), a to i s výhradou dřívějšího nabytí zletilosti, které český občanský zákoník v určitých výjimečných případech také připouští. Dítětem je tedy každý člověk od narození do dosažení osmnácti let věku, kdy se dítě z pohledu Úmluvy přemění v dospělé osobu. Podle občanského zákoníku je dítětem osoba mladší 18 let, která má nárok na rodičovskou péči a výživu. V kontextu trestného činu Zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ se za dítě považuje také osoba do 26 let, pokud nadále studuje a není schopna se samostatně živit, i když již dosáhla plnoletosti, nárok na výživné trvá.

2.2 Mladistvý

Mladistvým se dle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (dále jen „ZSVM“) rozumí „*ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku; má se za to, že mladistvým je i ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok věku, ale u něhož není možné bez důvodné pochybnosti určit, že v době*

---

¹ ČESKO. § 126 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (tiskový zákon). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. [cit. 01.12.2025]. 2009, částka 13. s 44.

² ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Článek 1, Část I., sdělení č. 104/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, 2016. 13 s. ISBN 978-80-7421-120-1. [cit. 01.12.2025]. Dostupné z WWW: <<https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/08/umluva-o-pravech-ditete.pdf>>.

*spáchání provinění překročil osmnáctý rok věku.*³ Na rozdíl od dětí jsou mladiství považováni za trestně odpovědné, ale v tomto kontextu se používá termín "provinění" místo "trestný čin," což zdůrazňuje méně odsuzující charakter neboli má za cíl zmírnit nebo změnit negativní konotace spojené s daným jednáním. Tento krok je pravděpodobně způsoben tím, že pokud mladistvý spáchá protiprávní čin, lze to částečně považovat za chybu společnosti, která nedokázala včas zasáhnout do narušeného rodinného prostředí a přijmout vhodné kroky k nápravě výchovného prostředí, ve kterém mladistvý vyrůstá. „*Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.*“⁴ Mladistvý tedy dle ZSVM musí splňovat nejen příslušný věk, ale také musí mít dostatečnou míru rozumové a mravní vyspělosti, aby byla možná klasifikace protiprávního činu jako provinění.

2.3 Nezletilý a zletilost

Trestní právo nedefinuje pojem „nezletilý“, najdeme ho však v občanském právu. V tomto je stanoveno, že „zletilost“⁵ se určuje dosažením osmnácti let věku nebo uzavřením manželství před dosažením zletilosti, a to nejdříve od 16 let věku. Případ, kdy mladistvý nabývá zletilosti uzavřením manželství nemá pro trestní odpovědnost však žádný význam.⁶ Každý nezletilý, který ještě nedosáhl plné svéprávnosti, je schopný vykonávat právní jednání odpovídající úrovni rozumové a mravní vyspělosti, která je přiměřená jeho věku. Tedy zletilost vyjadřuje způsobilost fyzické osoby k veškerým právním úkonům.

---

³ ČESKO. § 2 odst. 1 písm. c) zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (tiskový zákon). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. [cit. 01.12.2025]. 2003, částka 79. s 1.

⁴ ČESKO. § 5 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (tiskový zákon). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. [cit. 01.12.2025]. 2003, částka 79. s 2.

⁵ ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (tiskový zákon). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2012, částka 33. 15-16 s.

⁶ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002. s. 75. ISBN 80-86473-08-2.

2.4 Osoba blízká věku mladistvého

Tento pojem není v právních normách řádně definován. Označuje jednotlivce, který je ve věkovém rozmezí podobném mladistvým, často ve stejné věkové skupině nebo s malým věkovým rozdílem (nejčastěji věk v rozmezí 18. a 21. let věku). Tato kategorie může hrát roli v kontextu, kde je brána v úvahu podobnost ve věku při stanovení sociálního prostředí nebo vzájemných vztahů, zejména pokud jde o mládež nebo děti. Osoby blízké věku mladistvému mohou sdílet podobné životní zkušenosti, zájmy nebo sociální podmínky, což může ovlivňovat jejich interakce a vzájemné vztahy s mladistvými. Osoba blízká věku mladistvého je nejčastěji skloňována v ustavení § 41 písm. f) TZ, § 48 odst. 5 TZ, § 60 odst. 6 TZ, § 82 odst. 3 TZ, kdy je v rámci, nejen trestu za protiprávní čin, kladen důraz na využití výchovných opatření rodiny a školy vedle samotných přiměřených opatření a přiměřených povinností. Dále je osoba blízká věku mladistvého v době spáchání protiprávního jednání považována za polehčující okolnost (§ 41 písm. f) TZ).

2.5 Soud pro mládež

Výkon soudnictví ve věcech mladistvých a při posuzování jinak trestných činů spáchaných dětmi mladšími patnácti let náleží specializovaným soudům pro mládež.⁷ Soudy pro mládež mají specifický úkol a pravomoci při posuzování trestní odpovědnosti mladistvých pachatelů a při rozhodování o opatřeních v trestních řízeních, která se týkají dětí mladších patnácti let, které spáchaly činy jinak trestné. Jsou tedy soudy specializované na právo mládeže a mají za úkol brát v úvahu specifika a potřeby mladistvých ve trestním procesu. Jedná se o specializované senáty, které jsou ve všech okresech, krajích a vrchních soudech, včetně trestního kolegia Nejvyššího soudu v Brně. V případě okresních soudů se jedná také o specializované samosoudce.⁸

---

⁷ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (tiskový zákon). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003, částka 79. s 3.

⁸ ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A.; HRUŠÁKOVÁ, M.; ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 33–35. ISBN 978-80-7400-350-9.

3 Historický vývoj trestní odpovědnosti a zákonodárství mládeže

Historický vývoj trestní odpovědnosti a zákonodárství v oblasti mládeže zahrnuje postupné změny ve vnímání, postavení a právním zacházení s mladistvými pachateli trestných činů. Tento vývoj může být ovlivněn sociokulturními změnami, vědeckými poznatky o psychologii a vývoji mládeže, stejně jako společenskými pohledy na trest a zlepšení chování.

3.1 Historický vývoj trestního zákonodárství nad mládeží od dob nejstarších do roku 1852

Středověké právo se vyznačovalo právním partikularismem, kdy neexistoval jednotný právní řád na určitém státním území. Jednotlivé územní celky měly své vlastní právní pravidla, přestože byly součástí jednoho státního celku. Území Čech, Moravy a Slezska neměly jednotnou kodifikaci trestního práva.⁹ Do roku 1852 byl přístup k trestní odpovědnosti mladistvých obecně přísnější a podobný přístupu k dospělým pachatelům. Středověké právo totiž rozdělovalo pachatele pouze do dvou kategorií dle věku, a to na nedospělé a dospělé. Právní systémy v té době neměly výrazně diferencované postupy pro mladistvé a dospělé, platilo pravidlo stejného postihu pro mladistvé a dospělé – mladiství byli často považováni za plně trestně odpovědné a byli vystaveni stejným trestům jako dospělí. Trestní odpovědnost mladistvých se do 16. století určovala pomocí úředního ohledání na základě tělesné vyspělosti.¹⁰ V knize Tovačovské a Drnovské byla v 17. století trestní odpovědnost spojována s dosažením plnoletosti, přičemž její hranice byla diferencována podle společenského postavení jednotlivce. Panský pacholek dosahoval plnoletosti v šestnácti letech, šlechtična ve čtrnácti letech, zemanský pacholek v sedmnácti letech a děvečka v patnácti letech. U selského pacholka byla tato hranice stanovena na osmnáct let a u děvečky na šestnáct let.¹¹ Další léta sloužil mladý věk pachatele jako určitá polehčující okolnost mající vliv na výměr trestu. V roce 1627 na území Čech a roce 1628 na území Moravy, začalo docházet Obnoveným zřízením

---

⁹ ZEŽULOVÁ, J. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. 1. vydání. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 1997. s. 12. ISBN 80-210-1643-4.

¹⁰ VESELÝ, J. O trestní odpovědnosti mládeže ve starém českém právu. *Věstník Československé společnosti pro právo trestní*. [tisk]. Zvláštní otisk časopisu Československé společnosti pro právo trestní. ročník IX., číslo 4, Praha: Československá společnost pro právo trestní v Praze s podporou ministerstva spravedlnosti, ministerstva školství a národní osvěty a České akademie věd. 1933. s. 97-103.

¹¹ VÁLKOVÁ, H. *Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě*. 1. vydání. DŮNKEL Friender. Praha: Leges crimen, 1992. s. 13. ISBN 80-85638-00-2.

zemským ke sjednocení trestněprávních předpisů. V této době byla přijata hranice určující dospělost u mužů na 20 let a u žen na 15 let.¹² Za základ středověkého práva je považován **Hrdelní řád císaře Karla V.** z roku 1532 (*Constitutio criminalis Carolina neboli C. C. C.*), který ve svém článku CLXXIX stanovil všeobecné pravidlo – mírnějšího posuzování trestných činů osob mladistvých. V článku nebyla stanovena žádná přesná míra beztrestnosti, ale vše se nechávalo soudcovskému uvážení.¹³ V článku CLXIV bylo stanoveno, že pokud byl pachatel blízký věku čtrnácti let, uplatňovala se zejména v praxi zásada malitia supplet aetatem. To znamená, že kdyby se dopustil za závažných okolností velké krádeže, mohl by mu být uložen i trest smrti. To dokazuje případ desetiletého chlapce, který byl za krádež odsouzen k trestu smrti, výkon tohoto trestu byl však odložen do jeho čtrnácti let, kdy byl následně vykonán.¹⁴ Článek CLXIV stanovoval, že ten, kdo spáchal krádež ve věku nižším čtrnácti let, nemohl být potrestán trestem smrti, nýbrž pouhým tělesným trestem.¹⁵

Z tohoto hrdelního řádu později v letech 1707 vycházel i **Hrdelní řád císaře Josefa I.** (*Constitutio criminalis Josephina neboli C. C. J.*), který byl vydaný pro Čechy, Moravu a Slezsko a obsahoval především procesní právo. Dále prohlašoval, že věk mladistvý je brán jako polehčující okolnost. Významným hrdelním řádem pro oblast trestního soudnictví nad mládeží byl **Hrdelní řád Marie Theresie** (*Constitution criminalis Theresiana neboli C. C. T.*) z roku 1768. C. C. T. rozlišoval tři věkové kategorie pachatele, čímž získal prvenství. Děti do 7 let nebyly vůbec trestně odpovědné, nedospělci ve věku do 14 let měli sníženou trestnou odpovědnost v závislosti na tom, zda byli věkově bližší sedmi nebo čtrnácti letům. A poslední kategorií byly mladiství do 16 let věku, plně trestně odpovědní. Trestní soudy neměly oddělené soudy pro mládež s odlišnými postupy nebo způsoby jednání. Důraz se kladl také na odplatu a trest, které byly hlavním cílem trestní justice. Zákony a trestní systémy byly často koncipovány s cílem potrestat pachatele, bez většího důrazu na rehabilitaci nebo výchovu. Chápání vývoje a potřeb mladistvých bylo omezené, a proto se nebral dostatečně v úvahu jejich psychologický a sociální kontext. Mladiství měli omezenou ochranu práv v trestních

---

¹² ZEŽULOVÁ, J., *Trestní zákonodárství nad mládeží*. 1. vydání. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 1997. s. 14. ISBN 80-210-1643-4.

¹³ VESELÝ, J. O trestní odpovědnosti mládeže ve starém českém právu. *Věstník Československé společnosti pro právo trestní*. [tisk]. Zvláštní otisk časopisu Československé společnosti pro právo trestní. ročník IX., číslo 4, Praha: Československá společnost pro právo trestní v Praze s podporou ministerstva spravedlnosti, ministerstva školství a národní osvěty a České akademie věd. 1933. s. 101.

¹⁴ PRUŠÁK, J. *O přičetnosti osob mladistvých a jich potrestání*. Praha: J. Otty, 1899. s. 65.

¹⁵ KREJČÍŘIKOVÁ, K. Trestní právo nad mládeží v Rakousku. *Státní zastupitelství profesní časopis pro státní zástupce*. [tisk]. Praha: LexisNexisCZ s.r.o. 2007, ročník V. č. 5/2007. s. 47. ISSN 1214-3758.

řízení, včetně omezeného přístupu k právnímu zastoupení nebo jiným formám obrany. Neprováděla se výrazná rozlišnost v postupech nebo trestech v závislosti na věku mladistvých pachatelů, jelikož v tomto nejstarším období neexistovala právní úprava na právní postavení osob nedospělých. Následně vznikl Všeobecný zákoník o zločinech a jejich trestání z roku 1787, Západohaličský trestní zákon z roku 1796 a trestní zákon z roku 1803, které jsou považovány za předchůdce rakouského trestního zákona z roku 1852.¹⁶

3.2 Reforma 19. Století ve vývoji trestní odpovědnosti mládeže

Během 19. století začala v některých zemích probíhat reforma, která si kladla za cíl odlišovat mladistvé pachatele od dospělých. Byly vytvářeny první specifické zákony týkající se mládeže, s důrazem na výchovu a resocializaci. Před těmito reformami bylo běžné postihovat mladistvé pachatele stejně jako dospělé, a to včetně tvrdých trestů a věznění. Reformátoři argumentovali, že mladiství mají odlišné psychologické a sociální potřeby než dospělí, a proto by měl být kladen důraz na jejich výchovu a resocializaci spíše než na potrestání. V Rakouském trestním zákoně z roku 1852 se dělilo mládí obdobně jako v C. C. T. Období úplné nepřičetnosti dovršením do 10. roku, období zmenšené trestní odpovědnosti od 10. do dovršení 14. roku a období mírnějšího trestání od 14. do dovršení 20. roku věku. Beztrestnost dětského věku se zakládala na nezpůsobilosti spáchat delikt.¹⁷ Dítě, které nedovršilo 10. roku svého věku, bylo za své trestní jednání předáno pouze k domácímu tělesnému trestu. Naopak od 10 do 14 let věku mohli být mladiství za svůj čin uvězněni v délce od jednoho dne až do šesti měsíců.¹⁸

3.3 Vývoj trestní odpovědnosti mládeže na přelomu 19. a 20. století

Na přelomu 19. a 20. století se na našem území začaly uplatňovat dva odlišné právní systémy týkající se trestního práva mládeže. V Čechách, Moravě a Slezsku platil rakouský trestní zákon z roku 1852, na Slovensku a v Podkarpatské Rusi platily uherské trestní zákony z let 1908 a 1913. Důležitou částí bylo vypracování oficiálního znění důvodové zprávy vládního návrhu nového rakouského trestního zákona z roku 1910, ve kterém se uvádělo, že úprava trestního zákona týkající se zacházení s dětmi a mladistvými v rámci trestního práva představuje jednu z nejvíce opomíjených a zároveň

¹⁶ ZEŽULOVÁ, J. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. 1. vydání. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity. 1997. s. 12-17. ISBN 80-210-1643-4.

¹⁷ PRUŠÁK, J. *O přičetnosti osob mladistvých a jich potrestání*. Praha: J. Otty, 1899. s. 117.

¹⁸ KREJČÍŘIKOVÁ, K. Trestní právo nad mládeží v Rakousku. *Státní zastupitelství profesní časopis pro státní zástupce*. [tisk]. Praha: LexisNexisCZ s.r.o. 2007, ročník V. č. 5/2007. s. 47. ISSN 1214-3758.

nejproblematictějších částí této právní normy.¹⁹ Během tohoto období byly podniknuty snahy o zlepšení postavení delikventní mládeže, což vedlo k novému rakouskému trestnímu zákonu a vzniku **Osnovy Zákona o trestání a trestní ochraně osob mladistvých**. Tato Osnova představovala přechodný stupeň mezi dětstvím a dospělostí pro osoby ve věku od 14 do 18 let s označením věku pochybné přičetnosti. To znamenalo, že soud musel v tomto věku jednotlivě zkoumat stupeň duševního vývoje mladistvého, který vedl ke zjištění, zda ho lze pokládat za přičetného. Osnova považovala za nedospělého a nepřičetného takového jedince, který v důsledku opožděného vývoje nebyl schopen rozpoznat protiprávnost svého jednání ani své chování ovládat v souladu s tímto poznáním.²⁰ Po rozpadu Rakouska-Uherska v roce 1918 byl zachován dualismus práva, přičemž v Čechách, Moravě a Slezsku zůstal platný rakouský trestní zákoník z roku 1852, na Slovensku a v Podkarpatské Rusi nadále uherské právo. V roce 1919 byly zřízeny první soudy pro mládež. Bogensberger citoval ve své knize zprávu trestněprávního výboru, že trestní úprava ochrany mladých provinilců byla velice zaostalá, oproti jiným zemím ve světě, jelikož byl hlavním pramenem 100 let starý zákon z roku 1852.²¹ Situace se začala řešit až v roce 1931 zákonem č. 48/1931 Sb., který sjednotil právní předpisy týkající se mládeže a byl považován za progresivní.

---

¹⁹ PRUŠÁK, J. *O přičetnosti osob mladistvých a jich potrestání*. Praha: J. Otty. 1899. s. 67.

²⁰ ZEZULOVÁ, J. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. 1. vydání. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 1997. s. 21. ISBN 80-210-1643-4.

²¹ KREJČÍŘÍKOVÁ, K. Trestní právo nad mládeží v Rakousku. *Státní zastupitelství profesní časopis pro státní zástupce*. [tisk]. Praha: LexisNexisCZ s.r.o. 2007, ročník V. č. 5/2007. s. 47-48. ISSN 1214-3758.

4 Právní úprava trestní odpovědnosti v České republice

Dřívější právní úprava týkající se trestní odpovědnosti mladistvých vykazovala hned několik nedostatků. Jedním z nich bylo nedostatečné zohlednění a zacházení s osobami mladšími 15 let, které spáchali čin jinak trestný. Dále nebyla dostatečně dodržována důležitá zásada, která říká, že trestní postihy měly sloužit především jako prostředek prevence kriminality a jako nástroj k napomáhání resocializace a rehabilitace mladistvých pachatelů. U mladistvých je tato zásada obzvláště důležitá a měla by být klíčovým aspektem při rozhodování v trestních případech. Řešení trestních případů nebylo dostatečně individualizováno a rozsah opatření byl velmi úzký. V rámci trestního řízení nebyla dostatečně zohledňována práva a soukromí mladistvých. Nedostatečná byla také úprava vazby mladistvého, spolupráce s institucemi, které se zabývají mládeží a specializace soudů, policie a státních zástupců.²²

Již v roce 1997 začala skupina odborníků, v rámci Komise pro rekodifikaci trestního práva hmotného a procesního ustanovené při ministerstvu spravedlnosti, pracovat na předloze nového zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Tato práce začala na popud přijetí usnesení vlády č. 687/1999, která podpořila a uspíšila vyhotovení tohoto nového zákona upravujícího trestní práva mládeže. V letech 1997 – 1999 bylo vypracováno dohromady šest analytických dokumentů, včetně srovnávacích analýz. Na základě těchto analýz byla v roce 2000 vypracována pracovní skupinou první neoficiální osnova nového zákona o trestním soudnictví nad mládeží, která byla publikována ve svazku 59. ediční řady příruček Ministerstva spravedlnosti. V následujících letech 2000 – 2002 proběhlo několik kol neúspěšného schvalování nového zákona. Schvalování se oddalovalo s odůvodněním, že potřebují více času na schválení tak rozsáhlé reformy, jelikož v této době ještě chyběla politická vůle k přijetí nového zákona trestního práva mládeže. Po červnových volbách v roce 2002 byl z návrhu zákona vypuštěn nově navrhovaný institut ochranné rodinné výchovy a byla vyňata věková kategorie mladých dospělých (ve věku od 18 let do 21 let). Takto pozměněný zákon ze dne 25. června roku 2003 nabyl účinnosti dne 1. ledna roku 2004, který zákonodárce nazval „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“ a byl označen č. 218.²³ Tento zákon vznikl na základě myšlenky „co nejméně

---

²² ČESKO. Důvodová zpráva k návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže: obecná část. In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky*. 2003. s. 1-4. Dostupné z WWW: < <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgazv6mrrhbpwi6q> >.

²³ LORTIE, S.; POLANSKI, M.; SOTOLÁŘ, A.; VÁLKOVÁ, H. *Soudnictví pro mladistvé v Kanadě a České republice*, Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR. Svazek 59. Praha; Ottawa: Institut Ministerstva spravedlnosti ČR a Ministerstva spravedlnosti Kanady. 2000. s. 241–260. ISBN 80-902656-1-8.

trestati, co nejvíce vychovávati a je-li nutné trestati, pak i trestem vychovávati a polepšovati”.

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen “ZSVM”) vytváří komplexní rámec pro trestní odpovědnost mládeže, přebírá a začleňuje do české legislativy relevantní směrnice a předpisy Evropské unie, které se týkají trestní odpovědnosti mládeže. Tímto způsobem je zajištěno, že právní úprava týkající se mladistvých pachatelů trestných činů je v souladu s evropskými standardy a směrnicemi.

4.1 Účel a věcná působnost ZSVM

Věcná působnost zákona je deklarována v ustanovení § 1 odst. 1 ZSVM, kde se uvádí, že se zákon vztahuje na věkovou skupinu mládeže bez vymezení dolní věkové hranice do dovršení 18 let.²⁴

Účel zákona je definován v ustanovení § 1 odst. 2 ZSVM, kdy se zabývá podmínkami, za jakých může být mládež považována za odpovědnou za protiprávní činy uvedené v trestním zákoníku. Tato definice zahrnuje věkovou hranici a další relevantní faktory, které mohou ovlivnit trestní odpovědnost mladistvých. Dále zákon specifikuje opatření, která mohou být ukládána mladistvým za takové protiprávní činy. To může zahrnovat různé formy trestů, alternativních trestů nebo sociálně-pedagogických opatření, která mají sloužit k nápravě a resocializaci mladistvých pachatelů. Zákon také stanovuje postupy pro soudní rozhodování ve věcech mládeže, včetně pravidel pro soudní proces a možného výkonu rozhodnutí. Tímto způsobem zajišťuje, že soudní systém pracuje s ohledem na specifika mladistvých a jejich možnosti nápravy.

V tradičním represivním modelu **retributivní justice** tzv. odplatné, je dbáno na potrestání mladistvého pachatele za každou cenu. Narozdíl od tohoto nový pohled na řešení trestních případů vnáší model **restorativní justice** tzv. obnova. Důraz je totiž kladen především na nápravu mladistvého pachatele. Na hledání způsobu umožnění znovu spořádaně žít, začlenit se do společnosti, najít své sociální uplatnění a předcházet konfliktním situacím. Vytváří nový přístup k trestní odpovědnosti mládeže, který klade důraz na individuální přístup a respektování osobních poměrů mladistvého pachatele. Tedy jednou z klíčových změn je přesun od jednotného přístupu k trestání mladistvých

---

²⁴ ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A.; HRUŠÁKOVÁ, M.; ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck. 2011. s. 3. ISBN 978-80-7400-350-9.

k individuálnímu posuzování každého případu. Tímto způsobem je možné lépe brát v úvahu rozumovou a mravní vyspělost mladistvého, stejně jako specifika trestné činnosti, kterou spáchal. Důležité je chápat, že mladiství pachatelé nejsou homogenní skupina a jejich chování často odráží zvláštní okolnosti, jako je nezralost, nedostatek životních zkušeností nebo sociální prostředí. Zákon proto umožňuje soudům a soudcům individuálně posuzovat každý případ a volit opatření, která jsou pro daného mladistvého nejefektivnější. Snahou je nabídnout mladistvým cesty k pozitivním změnám v jejich osobním životě. To může zahrnovat sociálně-pedagogická opatření, vzdělávací programy nebo formy alternativních trestů, které mají za cíl resocializaci a prevenci opakování trestné činnosti. Důraz je kladen na vedení, ochranu a pomoc mladistvým, aby se mohli vymanit z nepříznivých životních situací a zároveň se naučili řešit následky svých činů. Reflektuje se tak moderní přístup k trestní odpovědnosti mládeže, který preferuje vedení a podporu před pouhým trestáním, což samozřejmě neznamená pomíjení zájmu a odčinění újmy způsobené trestným činem, nehledě na recidivu. Je to reakce na poznání, že efektivní prevence a resocializace mladistvých pachatelů může mít dlouhodobější pozitivní dopad na společnost než striktní trestní sankce.

ZSVM představuje zásadní krok směrem k individualizaci reakce na trestnou činnost mládeže a k přechodu od tradičního trestněprávního modelu k novému konceptu obnovující justice. Jeho hlavním cílem je dosáhnout pozitivních výsledků v oblasti prevence delikvence mladistvých a podpořit jejich sociální vývoj, čímž se snižuje riziko opakování trestné činnosti a zvyšuje se efektivita resocializace. Zákon důsledně zdůrazňuje potřebu individualizovaného přístupu ke každému mladistvému pachateli, který bere v úvahu jeho rozumovou a mravní vyspělost, osobní poměry a závažnost spáchaného trestného činu. Místo jednotného trestního rámce se tak kladený důraz přesouvá k výběru optimálního opatření, které bude nejen reakcí na konkrétní situaci, ale i prostředkem k výchově a nápravě.

V rámci koncepce obnovující justice získává výkon trestní spravedlnosti nový rozměr. Zákon umožňuje soudům a soudcům používat širokou škálu alternativních řešení, která mohou zahrnovat sociálně-pedagogická opatření, výchovné programy, probační dohled nebo formy obnovy. Zvláštní důraz je kladen na techniky a mechanismy, které vedou obviněného k uvědomění si viny a důsledků svých činů. Tímto způsobem se mění i role institucí sociálně-právní ochrany dětí, občanských sdružení a probačních programů, které se stávají důležitými partnery v procesu resocializace a výchovy mladistvých pachatelů. Spolupráce těchto subjektů umožňuje individualizovaný a interdisciplinární

přístup k řešení každého případu. Mladiství pachatelé jsou podporováni v procesu uvědomění si důsledků svého chování a vytváření konkrétních kroků k nápravě způsobené újmy.²⁵

Tímto způsobem se zákon snaží nejen trestat, ale především vychovávat a přispívat k pozitivním změnám v chování mladistvých. Cílem je také reagovat včas na potřeby a zájmy mladistvých a poškozených osob, jakož i všech dalších subjektů dotčených trestnou činností. Díky tomu vytváří prostředí, které podporuje prevenci trestné činnosti, zamezuje jejímu opakování a snižuje riziko kriminální kariéry.

Na toto téma má velmi výstižný názor forezní psychologka a soudní znalkyně doc. PhDr. Ludmila Čírtková, CSc.²⁶, která zdůrazňuje, že trestná činnost mladistvých však nemůže zůstat bez následků, reakce společnosti musí být především včasná, citlivá a psychologicky přiměřená. Zásadní význam má zejména přístup justice pro mládež, která by se měla důsledně vyvarovat stigmatizace mladého pachatele. Ukládané sankce by měly stavět hlavně na principech restorativní justice, tedy na snaze o nápravu a odčinění újmy způsobené oběti, a současně upřednostňovat alternativy k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Takový postup by neměl mladistvému uzavřít cestu k úspěšnému a plnohodnotnému životu. Vývojoví kriminologové rovněž poukazují na význam samotného trestního řízení, které může mít výchovný charakter. Soudní proces by proto měl podporovat začlenění mladistvého do světa dospělých a vést jej k převzetí plné odpovědnosti za jeho jednání.

---

²⁵ ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A.; HRUŠÁKOVÁ, M.; ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 2-4, ISBN 978-80-7400-350-9.

²⁶ ČÍRTKOVÁ, L. Dva pohledy na delikvenci dětí a mladistvých. *Kriminalistika*. [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR. 2003, ročník XXXVI. č. 4, s. 241-250. ISSN 1210-9150. Dostupné z WWW: <<https://mv.gov.cz/soubor/03-04-zip.aspx>>.

4.2 Základní zásady ZSMV

Základní principy soudnictví nad mládeží jsou stanoveny v ustanovení § 3 ZSVM, což tento zákon odlišuje od ostatních právních předpisů. Tento paragraf zahrnuje jak zásady týkající se samotného trestání a ukládání trestů (tzv. hmotně-právní zásady), tak i pravidla průběhu trestního řízení (tzv. procesně-právní zásady). Zákon tedy zahrnuje jak obecné zásady, o které se opírá každý právní předpis, tak i ty základní, které se soustředí na znovuoobnovení narušených sociálních vztahů, integraci dětí a mladistvého do širšího sociálního prostředí a prevencí další kriminality. Tyto principy jsou právně závazná pravidla, jejichž zařazením je zákonodárce zdůraznil. Určují, jak má být trestněprávní odpovědnost mládeže uplatňována a jakým způsobem má probíhat trestní řízení. V případech týkajících se mládeže se aplikují také zásady obsažené v obecné právní úpravě, pokud je to možné vzhledem k povaze věci. To vyplývá z poměru subsidiarity TZ a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TŘ“) k ZSVM. Jinými slovy, pokud obecné zásady trestního práva nelze použít nebo jsou neslučitelné s principy soudnictví nad mládeží, pak se uplatní zásady stanovené v ZSVM.²⁷

Obecné trestněprávní zásady jsou taxativně vyjmenovány v ustanovení § 2 odst. 1 až odst. 15 TŘ. Jedná se o zásadu nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege, tzn. žádný zločin, žádný trest bez zákona (zakotvená v čl. 39 Usnesení č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. Ústavní zákon dále jen „LZPS“), zásadu zákazu retroaktivity trestních zákonů, která nám udává pravidlo trestat čin a ukládat trest dle platného zákona v době spáchání činu (čl. 40 odst. 6 LZPS). Dále zásada právní jistoty, kdy má obviněný právo zvolit si obhájce nebo mu bude stanoven soudem (čl. 40 odst. 3 LZPS), zásada ekonomie trestní represe (tzv. ultima ratio), což znamená, že použití trestního práva lze pouze za okolností, kdy nepostačili ostatní prostředky dané podle jiných právních předpisů (srovnání se zásadou subsidiarity trestní represe v § 12 odst. 2 TZ). Zásada veřejnosti, která je omezena ustanovením § 2 odst. 10 TŘ a ustanovením § 3 odst. 5 ZSVM (je brána v potaz ochrana soukromí mladistvého, vzhledem k jeho věku), zásada individuální odpovědnosti fyzických osob za spáchaný čin, zásada presumpce nevinny (čl. 40 odst. 2 LZPS), zásada rychlosti řízení bez zbytečných průtahů, zásada oficiality a legality, vyhledávací a obžalovací, ústnosti

---

²⁷ ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A.; HRUŠÁKOVÁ, M.; ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 24. ISBN 978-80-7400-350-9.

a bezprostřednosti, zásada volného hodnocení důkazů (§ 2 odst. 6 TŘ), zásada zajištění práva na obhajobu.

Základní zásady zákona o soudnictví ve věcech mládeže jsou speciálně vytvořeny s použitím informací z porovnání se zahraničními zákony a pomocí osvědčených poznatků z kriminologických výzkumů. Nejsou nadřazené obecným zásadám, ale jsou specifické a přímo určené pro problematiku mládeže.

Zásada přiměřenosti uloženého opatření (§ 3 odst. 3 ZSVM), ve které se klade důraz na adekvátnost a přiměřenost uložení trestní sankce a na individualizaci. Je nutné brát v potaz závažnost spáchaného činu, míru společenské škodlivosti, přitěžující a polehčující okolnosti a soustředit se na osobnost pachatele, jeho zdravotní stav a rozumovou a mravní vyspělost. Dle ustanovení § 55 ZSVM zjistit rodinné, osobní a sociální poměry, dosavadní způsob života a jeho chování před spácháním činu. K tomuto se zpravidla využívá spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí a taktéž Probační a mediační služba. Pokud je subjektem ukládaného opatření dítě, tedy osoba mladší 15 let, využívá se spolupráce s kurátorem mládeže, který důkladně zajišťuje informace o výchově a rodinném prostředí.

Zásada speciálního přístupu k projednávání trestních věcí mladistvých (§ 3 odst. 4 ZSVM) – Orgán činný v trestním řízení (dále jen „OČTŘ“) klade důraz na maximální respektování věku a individuálních charakteristik osoby, proti níž se řízení vede, aby se minimalizovalo riziko negativního vlivu trestního řízení na jejím dalším vývoji. Dále je OČTŘ podle ustanovení § 55 odst. 1 ZSVM povinen nejen objasnit spáchané protiprávní činy, ale také pečlivě zkoumat jejich příčiny a na základě této analýzy vyvodit odpovědnost pachatele. Cílem tohoto postupu je především preventivní působení, které má zamezit budoucím protiprávním jednáním. Zvláštní pozornost se klade na vzdělávací a resocializační opatření, která mají mladistvého či dítě motivovat k pozitivním změnám a nápravě jeho chování.

Zásada ochrany soukromí mladistvých (§ 3 odst. 5 ZSVM) – Tato zásada je úzce spjata s obecnou zásadou presumpce neviny. Principem je ochrana údajů mladistvého, zahrnuje zachování utajení jeho identity a důvěrných informací týkajících se jeho provinění a veškerých informací o průběhu trestního řízení. Jestliže se řízení vede proti osobě mladší 15 let, je jednání neveřejné. Nedojde tak k narušení budoucnosti osoby, proti níž se řízení vede, zásahu do soukromí a minimalizují se nežádoucí následky trestního

řízení.²⁸ Z důvodové zprávy Rady Evropy o justici vstřícné dětem je zřejmé, že výbor OSN pro práva dítěte mimo jiné doporučuje neveřejná řízení, která zachovají důvěrnost záznamů, vynesení rozsudku, které neodhalí totožnost dítěte.²⁹

Zásada včasného a rychlého projednání věci (§ 3 odst. 6 ZSVM) - Tento požadavek zdůrazňuje nutnost řešení věcí v trestním řízení podle ZSVM v co nejkratším a efektivním časovém rámci, aniž by docházelo ke zbytečným průtahům.³⁰ Důležité je však zajistit, že rychlost řízení nebude mít negativní vliv na důkladné prozkoumání a objasnění celého skutkového stavu věci.

Zásada uspokojení potřeb poškozeného (§ 3 odst. 7 ZSVM) – Umožňuje poškozenému požadovat náhradu za škodu, kterou utrpěl v důsledku protiprávního činu, nebo aby mu bylo poskytnuto jiné vhodné zadostiučinění (odškodnění, navrácení bezdůvodného obohacení, nahrazení nemajetkové újmy v penězích). Je důležité, aby poškozený prostřednictvím orgánů trestního řízení byl vždy informován o svých právech a měl možnost tato práva uplatnit. Pokud nejsou známy žádné zákonem stanovené výjimky, tato zásada musí být upřednostňována před jinými účely řízení.³¹

Zásada specializace orgánů činných podle ZSVM (§ 3 odst. 9 ZSVM), která požaduje zvláštní a důkladnou průpravu na zacházení s mládeží, vzdělání a životní zkušenosti všech orgánů činných podle ZSVM, kterými se rozumí soudci, státní zástupci, příslušníci policejního orgánu a úředníci Probační a mediační služby.³² Tyto požadavky poté umožní důkladnější zpracování a vyhodnocení informací v průběhu celého trestního řízení.

---

²⁸ Soukromí a osobní údaje dětí jsou chráněny v souladu s vnitrostátními právními předpisy. Nesmějí být poskytnuty nebo zveřejněny, zejména v médiích, konkrétně žádné informace nebo osobní údaje, které by mohly odhalit nebo nepřímo umožnit odhalení totožnosti dítěte. (EVROPSKÁ KOMISE, Generální ředitelství pro spravedlnost. Rada Evropy. *Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem: přijaté Výborem ministrů Rady Evropy dne 17. listopadu 2010 a důvodová zpráva*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2013. čl. IV., s. 22. ISBN 978-92-871-7573-1.)

²⁹ RADA EVROPY. *Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem: přijaté Výborem ministrů Rady Evropy dne 17. listopadu 2010 a důvodová zpráva*. Monografie, 5. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2013. s. 57. ISBN 978-92-871-7573-1.

³⁰ Každý má právo na projednání věci bez zbytečných průtahů. (čl. 38 odst. 2 LZPS - Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky)

³¹ ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A.; HRUŠÁKOVÁ, M.; ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 30-31. ISBN 978-80-7400-350-9.

³² Splnění těchto požadavků je předpokladem i pro obhájce mladistvého nebo dítěte, což není zákonem stanoveno.

5 Trestní zákonodárství nad mládeží v zahraničí

Mezi základní modely trestního zákonodárství nejen v zahraničí, ale i v České republice, se řadí model justiční a model sociálně- opatrovnický. Trestní legislativa týkající se mladistvých se v jednotlivých zemích liší, což je ovlivněno tím, ke kterému právnímu modelu se daný stát přiklání.

Justiční model (The Justice Model) je charakterizován individuální odpovědností mladistvých za jejich jednání, momentem spáchání trestného činu a uložením trestu, který odpovídá závažnosti trestného činu. Tento model může inklinovat k použití tradičních trestních postihů, jako jsou tresty odnětí svobody. Klíčovou rolí v justičním modelu je existence procesních záruk garantující řádný proces a projednání dle zákonem upraveného postupu. Druhotným cílem trestání je náprava pachatele. Mezi země preferující justiční model patří například Rakousko, Slovensko, Německo, Slovinsko, Kanada, Anglie a další.³³

Sociálně – opatrovnický model (The Welfare Model) klade důraz na výchovu, nápravu a resocializaci mladistvých. Důraz je kladen na zjištění potřeb dětí a mladistvých, neboť tyto převažují nad jejich činy, samotná osoba pachatele je důležitější. Mladiství jsou vnímáni spíše jako osoby, které mohou být vedeny k pozitivní změně prostřednictvím výchovných opatření. Preferují se alternativní tresty a opatření, jako jsou výchovné instituce, domácí dohled nebo komunitární programy, které mají za cíl nápravu a resocializaci. Tento model je úzce spjatý spoluprací s pracovníky sociální péče a odborníky na výchovu, kteří hrají klíčovou roli v procesu rehabilitace mladistvých.³⁴ Tento systém představuje Polsko, Japonsko, Skotsko a Švýcarsko.

Oba modely se snaží reagovat na trestnou činnost mladistvých, ale liší se v tom, jaký důraz kladou na trestání a zodpovědnost (justiční model) oproti výchově a nápravě (sociálně-opatrovnický model). Tendence v rámci právních systémů se mohou lišit podle konkrétních zemí a právních tradic. Česká republika upravuje práva mladistvých

---

³³ VÁLKOVÁ, H. *Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě*. 1. vydání. DÜNKEL Friender. Praha: Leges crimen. 1992. s. 90. ISBN 80-85638-00-2.

³⁴ ZEZULOVA, J. Systém trestní justice nad mladistvými v Rakousku, *Časopis pro právní vědu a praxi*. [tisk]. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 1999, ročník 7, č. 3, s. 260-262. ISSN 1805-2789.

pachatelů a trestně neodpovědných dětí především podle sociálně-opatrovnického modelu, přičemž v menší míře vychází také z justičního modelu.³⁵

Pro komparaci trestní odpovědnosti mladistvých autorka bakalářské práce zvolila Rakousko a Slovenskou republiku z důvodu jejich geografické blízkosti, historických souvislostí a odlišných právních úprav, které poskytují zajímavý základ pro srovnání a analýzu různých přístupů k této problematice.

5.1 Trestní právo mládeže Rakousko

Právní úprava týkající se mladistvých pachatelů je v České republice a Rakousku historicky spjata až do rozpadu Rakousko – Uherska. První rakouský zákon o soudnictví nad mládeží byl přijat již v roce 1928. V současné době je trestní právo mládeže v Rakousku upraveno speciálním zákonem zvaným „*Bundesgesetz über die Rechtspflege bei Jugendstrafsachen*“ neboli také „*Jugendgerichtsgesetz*“ BGBl Nr. 599/1988 ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „JGG“) účinného od 01.01.1989. Tento stanovuje specifická pravidla a postupy pro mladistvé pachatele, s důrazem na jejich věková a psychologická specifika. Zákon obsahuje ustanovení o alternativních trestech, výchovných opatřeních, domácím dohledu a dalších opatřeních, která mají sloužit resocializaci mladistvých a prevenci jejich opakování trestných činů. Taktéž upravuje postupy soudního řízení, týkají se mladistvých, a specifikuje práva a povinnosti v této oblasti.

5.1.1 Věková hranice trestní odpovědnosti mladistvých

Rakouský zákon JGG ve svém ustanovení § 1 upravuje definice mladistvých pachatelů, které rozlišuje do třech kategorií dle dosaženého věku. Nezletilým („*Unmündiger*“) je osoba, která ještě nedosáhla věku 14 let. Dospívající („*Jugendlicher*“) je osoba ve věku od 14 do 18 let věku a mladý dospělý („*Junger Erwachsener*“) je osoba, která dosáhla věku 18 věku, ale nedovršila věku 21 let. Trestný čin spáchaný mladistvým („*Jugendstraftat*“) je definován jako čin spáchaný mladistvým, za který je možno uložit soudní trest. Zákon ukládá dva hmotně právní důvody beztrestnosti pro mladistvé (nezletilé a mladé dospělé).

---

³⁵ HULMÁKOVÁ, J. *Trestání delikventní mládeže*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2013. s 4–11. ISBN 978-80-7400-450-6.

Prvním důvodem je mladistvív, který není z určitých důvodů dostatečně zralý na uznání nespravedlnosti činu a uvědomění si následku svého jednání. Případnou nezralost posuzuje znalec z oboru psychiatrie mladistvív v návaznosti na konkrétní trestný čin. Zjišťuje, zda mladistvív netrpí psychickou (duševní poruchou či hlubokou poruchou vědomí) nebo fyzickou poruchou, popřípadě zkoumá možné zanedbání jedince způsobené vývojem. Primárním účelem trestního rakouského práva je odrazení mladistvého pachatele od páchání trestné činnosti. Druhým důvodem beztrestnosti mladistvého je spáchání činu před dovršením 16 let a neprovinění se závažným zaviněním. V případě soudního uložení trestu odnětí svobody se maximální hranice daného činu spáchaného mladistvív snižuje na polovinu. Doživotní tresty mladistvív uložit nelze, maximální trest odnětí svobody pro mladistvé činí 20 let.³⁶

5.1.2 Vybrané aspekty Rakouského trestního řízení mladistvív

Hlavní líčení ve věcech mladistvív je v Rakousku veřejné, ale existuje možnost vyloučit veřejnost v zájmu mladistvého, zejména pokud by veřejné jednání mohlo negativně ovlivnit jeho budoucnost a vývoj. Z důvodu ochrany osobnosti nesmí být identita mladistvého odhalena, ani po vynesení rozsudku. Sociální pracovníci a probační úředníci hrají důležitou roli, mohou být přítomni hlavnímu líčení, předkládat zprávy o mladistvív a navrhopvat vhodná opatření.

Rakouská právní úprava zahrnuje i mladé dospělé do 21 let, což umožňuje adekvátní reakci na jejich činy spáchané z nerozvážnosti. Rozšířené možnosti uplatnění odklonů, včetně trestů jako jsou obecně prospěšné práce a peněžítý trest, mohou být uloženy již v přípravném řízení státním zástupcem. Místní příslušnost soudu se řídí zájmy mladistvého, stejně jako v České republice, kde se tento princip uplatňuje podle § 37 ZSVM.

5.2 Trestní právo mládeže Slovenská republika

Slovenská republika má vzhledem ke společné historii velmi podobnou právní úpravu jako Česká republika. V současné době jsou však v právních úpravách určité odlišnosti, nejen v trestním řízení obecně, ale také v řízení ve věcech mladistvív. Slovensko nemá samostatný zákon pro mladistvé, ale tato problematika je řešena

---

³⁶ RAKOUSKO. Bundesgesetz über die Rechtspflege bei Jugendstrafsachen neboli také Jugendgerichtsgesetz BGBl Nr. 599/1988 ve znění pozdějších předpisů (tiskový zákon). In: Sbíрка spolkových zákonů. 1974. 36 s.

samostatnými ustanoveními v rámci obecných právních předpisů, konkrétně v zákoně č. 305/2005 Zb.z., trestný zákon (dále jen „STZ“), a zákoně č. 306/2005 Zb.z., trestný poriadok (dále jen „STP“).

5.2.1 Věková hranice trestní odpovědnosti mladistvých

Hranice trestní odpovědnosti se od České republiky liší, neboť na Slovensku je stanovena na 14 let (§ 94 STZ).³⁷ Podobně jako v České republice však platí, že mladistvý mladší patnácti let musí mít v době spáchání činu dostatečnou rozumovou a mravní vyspělost k rozpoznání protiprávnosti svého jednání a také schopnost ovládat své chování. V zákoně se dále hovoří o přečinu, který není trestným činem, pokud ho spáchal mladistvý a jeho závažnost je malá.³⁸

V řízení ve věcech mladistvých na Slovensku je nutné důkladně zjistit úroveň rozumového a mravního vývoje mladistvého, jeho povahu, podmínky a prostředí, ve kterém žil a byl vychováván před spácháním činu. Je také potřeba zjistit další okolnosti, které mohou ovlivnit nápravu mladistvého a výběr vhodných opatření. Tato zjištění provádí orgán sociálněprávní ochrany dětí a sociálněj kurately (orgán sociálně – právní ochrany dětí), popřípadě obec (§ 337 STP).

5.2.2 Vybrané aspekty Slovenského trestního řízení mladistvých

Oproti právní úpravě České republiky a Rakouska nemá Slovenská republika žádný speciální zákon upravující trestní řízení mladistvých. Problematika mladistvých se zde řídí obecnými předpisy. Přesto jsou základní otázky, jako právo na obhajobu, omezení osobní svobody a příslušnost soudu, upraveny odlišně než u dospělých, podobně jako v zemích se speciálními zákony pro mladistvé. Nevýhodou slovenského systému je, že povinná obhajoba začíná až při zahájení trestního stíhání, nikoliv na začátku řízení, což může být pro mladistvé stresující. Příslušnost soudů je však upravena vhodně, včetně možnosti jejího změnění v průběhu řízení v zájmu mladistvého. I bez speciálního zákona by neměla být problematická spolupráce s jinými zeměmi v oblasti trestního práva, například při vydávání evropského trestního rozkazu.

---

³⁷ Vyjma trestného činu Pohlavního zneužívání dle § 201 STZ, kde musí pachatel dovršit věku 15 let dle § 22 odst. 2 STZ. (SLOVENSKO. Zákon č. 305/2005 Zb.z., trestný zákon. In: Zbierka zákonov SR. 2005. Dostupné z WWW: < <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300> >.)

³⁸ SLOVENSKO. Zákon č. 305/2005 Zb.z., trestný zákon. In: Zbierka zákonov SR. 2005. Dostupné z WWW: < <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300> >.

6 Trestní odpovědnost mládeže de lege lata

Pojem trestní odpovědnosti je základním prvkem trestního práva, který zahrnuje následky plynoucí z protiprávního jednání, na které stát reaguje kvalifikovanou trestněprávní sankcí. Jak je definováno v ustanovení § 13 odst. 2 TZ, vždy je nutné prokázat úmyslné zavinění, pokud trestní zákoník výslovně nestanoví, že postačuje zavinění z nedbalosti.

Odpovědnost mladistvého definuje ustanovení § 5 odst. 1 ZSVM jako „Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.“ Zákon tedy reflektuje rozdílný stupeň rozumové a mravní vyspělosti zejména okolo 15 let věku, který je u každého jednotlivce rozdílný. Zároveň také bere ohled na dosažený stupeň intelektuálního a mravního vývoje mladistvého v době činu, zda byl schopen rozpoznat nebezpečnost činu pro společnost nebo ovládnout své jednání.³⁹

V českém právním systému se trestní odpovědnost dělí do tří kategorií podle věku pachatele:

Absolutní trestní neodpovědnost se uplatňuje u dětí mladších 15 let. Tyto nejsou trestně odpovědné, jelikož jejich rozumový a mravní vývoj není ukončen, což znemožňuje adekvátní posouzení jejich jednání. Jedná se tedy o pevně stanovené pravidlo, které z nich dělá automaticky nepřičetné.⁴⁰

Podmíněná (relativní) trestní odpovědnost platí pro mladistvé, kteří nedosáhli dostatečné rozumové a mravní vyspělosti k rozpoznání protiprávnosti činu nebo ovládnutí svého jednání, tudíž nejsou za své činy trestně odpovědní. Tato kategorie odpovědnosti se neváže na duševní chorobu, ale na rozumovou a mravní vyspělost a lze ji též nazvat tzv. podmíněnou přičetností.⁴¹

---

³⁹ ŠÁMAL, P.; KŮRKOVÁ, V.; ŠÁMALOVÁ, M.; BLÁHA, J. K možnosti ukládat ochranná opatření nepřičetnému mladistvému podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Státní zastupitelství*. [tisk]. Praha: LexisNexis CZ, 2007, ročník 5, s. 17-18. ISSN 1214- 3758.

⁴⁰ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (tiskový zákon). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003, částka 79. s 21.

⁴¹ ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A.; HRUŠÁKOVÁ, M.; ŠÁMALOVÁ, M.. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 37–38. ISBN 978-80-7400-350-9.

Plná trestní odpovědnost nastává u dospělých osob, které překročili hranici věku 18 let a jsou plně trestně odpovědné, pokud splňují podmínky přičetnosti, mají schopnost rozpoznat protiprávnost svého jednání a ovládat ho. Neodpovědnost může nastat v případech zjištění duševní poruchy.⁴²

Trestní odpovědnost se vztahuje i na případy, kdy je trestný čin spáchán pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky. Případy, kdy se pachatel úmyslně nebo z nedbalosti uvede do stavu nepřičetnosti, jsou posuzovány specificky. Úmyslné uvedení do nepřičetnosti, za účelem spáchání činu, vede k plné odpovědnosti. Pokud je čin spáchán z nedbalosti, odpovídá pachatel za nedbalostní trestný čin. Za čin spáchaný v zaviněné nepřičetnosti, je pachatel odpovědný za trestný čin opilství, kde se zavinění vztahuje na uvedení se do nepřičetnosti, nikoliv na čin samotný.

6.1 Provinění

V rámci platné české trestněprávní úpravy existují pouze dvě kategorie osob odpovědných za trestné činy, mladiství a dospělí pachatelé. Čin, který spáchá dospělý pachatel (včetně osoby blízké věku mladistvého), se nazývá „trestný čin“, naopak čin spáchaný mladistvým má specifické označení „provinění“. Nejedná se o žádné kategorizování, pouze o odlišný název. Samotný ZSVM rozlišuje také „čin jinak trestný“, který je označením pro čin spáchaný osobou mladší 15 let.

V zákoně o soudnictví ve věcech mládeže je v ustanovení § 6 odst. 1 uvedeno, že „*trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění*.“ Nenajdeme však přesnou definici pojmu "provinění". Nicméně z jeho ustanovení vyplývá, že pro jeho posouzení se použije TZ jako doplňkový předpis. TZ v ustanovení § 13 odst. 1 definuje trestný čin, což se analogicky vztahuje i na provinění. Provinění tedy představuje protiprávní čin spáchaný mladistvým, který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. Kromě toho ustanovení § 111 TZ rozšiřuje tuto definici o aspekty, jako jsou příprava a pokus o provinění, dále organizátorství, návod a pomoc.

Z odlišeného pojmu provinění je ihned zřejmé, že je potřeba postupovat s ohledem na věk, rozumovou, mravní a sociální vyspělost mladistvého. Hlavním cílem právní úpravy v oblasti provinění mladistvých je nejen trestat, ale především vychovávat

---

⁴² Podle ustanovení § 139 TZ se plná trestní odpovědnost počítá od dne, který následuje po dni, kdy pachatel dovrší osmnácti let věku. (ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (tiskový zákon). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 13. s 44.)

a napravovat. Jak napovídá důvodová zpráva k ZSVM, společnost nese alespoň částečnou odpovědnost za delikty spáchané mladistvými. Toto odpovídá skutečnosti, že se jí nepodařilo zajistit adekvátní náhradní výchovné prostředí pro tyto jedince. Situace je obzvláště problematická v případech, kdy mladiství museli vyrůstat v ústavní péči kvůli nefunkční rodině. Výchova v ústavních zařízeních často vede k citové deprivaci, která přispívá k delikventnímu chování. Navíc společnost často nedokázala včas a vhodně zasáhnout do narušeného rodinného prostředí, což mohlo předejít negativnímu vývoji chování mladistvých. Nedostatek potřebných výchovných zásahů a podpory v kritických obdobích jejich života tak vede k tomu, že tito mladiství vykazují sklony k páchání trestné činnosti.⁴⁷ Trestní sankce pro mladistvé jsou proto přizpůsobeny jejich věku a vyspělosti, aby bylo možné dosáhnout jejich pozitivního sociálního vývoje a minimalizovat riziko recidivy.

Prvním pojmovým znakem provinění je protiprávnost, kterou se formálně rozumí rozpor s právní normou v rámci právního řádu, a materiální společenská škodlivost neboli natolik škodlivé jednání pro společnost, že vyžaduje trestní postih. Dalšími jsou typové znaky, kterými se rozumí skutková podstata trestného činu (objekt, objektivní stránku, subjekt, subjektivní stránku) a obecné znaky uvedené v zákoně, jimiž se rozumí věk, přičetnost a rozumová a mravní vyspělost.⁴³

6.2 Subjekt a jeho znaky

Pachatelem, spolupachatelem či účastníkem provinění může být toliko trestně odpovědná fyzická osoba, která svým jednáním naplnila všechny znaky provinění uvedené v TZ. Tatáž definice se uplatňuje i na pachatele přípravy a pokusu provinění. Povinnými obligatorními formálními znaky charakterizující mladistvého jsou jeho věk, přičetnost, rozumová a mravní vyspělost.⁴⁴

---

⁴³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2025. s. 166. ISBN-978-80-7502-799-3.

⁴⁴ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 495. ISBN 978-80-7179-082-2.

6.2.1 Věk

V trestním právu je věk prvním znakem subjektu provinění. Je důležitým faktorem, který ovlivňuje trestní odpovědnost jednotlivce. V konkrétním kontextu provinění, což je termín používaný jako méně odsuzující náhrada za trestný čin ve vztahu k mladistvým, je věk subjektu klíčovým kritériem. V současné době se počátek trestní odpovědnosti v našem právním systému stanovuje na patnáctý rok věku dítěte. Tato věková hranice trestní odpovědnosti prošla v průběhu historického vývoje naší země významnými změnami. Začínaje středověkým nerozlišováním mezi dětmi a dospělými a konče současným stanovením věkové hranice na patnáctý rok věku a nepřekročení hranice osmnáctého roku věku. Myslí se tím věk matrikový, který se počítá od data narození zapsaného v matrice narození dětí. Rozdílný je věk mentální neboli rozumový, který nevyjadřuje duševní stav osobnosti, ale lze podle něj určit celkovou vyspělost. Mentální věk určuje jak biologickou a psychologickou, tak i sociální a mravní úroveň mladistvého pachatele, která má vliv na jeho rozpoznávací a určovací schopnosti. Zákonodárci vycházejí z předpokladu, že oba typy věku jsou vzájemně propojeny, a často právě biologický věk poskytuje náhled na ten mentální – rozumovou a mravní vyspělost.⁴⁵

Podle ustanovení § 139 Trestního zákoníku, které se zabývá počítáním času, se nezapočítává den, kdy nastala událost určující její začátek. V kontextu trestní odpovědnosti platí, že osoba, která spáchá trestný čin v den svých patnáctých narozenin, není trestně odpovědná, neboť je v souladu se zákonem stále považována za dítě mladší patnácti let. Den narozenin se do té doby nezapočítává, a plná trestní odpovědnost vstupuje v platnost až dnem následujícím po dni patnáctých narozenin.

Je důležité zdůraznit, že tato trestní odpovědnost není v plném rozsahu, a právní úprava přistupuje k mladistvým pachatelům s jistým specifíkem. Plná trestní odpovědnost v tomto kontextu vzniká až po dosažení horní hranice věku – osmnácti let. Spáchání trestného činu v den osmnáctých narozenin bude, jak bylo naznačeno, posuzováno podle ZSVM, přičemž věk osmnácti let je dosažen až den po osmnáctých narozeninách.

Několik posledních let přineslo diskuse ohledně potenciálního snížení věkové hranice trestní odpovědnosti na hranici čtrnácti let věku z důvodu rostoucího počtu trestných činů spáchaných mladistvou osobou. Důraz je kladen na zkoordinování se

---

⁴⁵ MUSIL, J.; ŠÁMAL, P.; KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva: Trestní právo hmotné, Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 191-194. ISBN 978-80-7400-042-3.

sousedními státy jako je Německo, Rakousko a Slovensko, kde mají shodnou hranici trestní odpovědnost již od čtrnácti let. Ve věku čtrnácti let jsou, dle některých diskuzí, děti natolik vyzrálé, aby si uvědomovaly následky svého jednání, obzvláště u zvláště závažných zločinů spáchaných násilným způsobem a úmyslným zaviněním. Nejnížší hranici trestní odpovědnosti v Evropské Unii má Anglie, kdy je tato hranice určena na deset let věku a ve Skotsku dokonce osm let. Návrhy na její snížení se objevovaly již před rekodifikací trestního práva. Nový trestní zákoník č. 40/2009 původně navrhoval snížení této hranice z 15 na 14 let a rozšíření opatření pro děti mladší 14 let, které spáchaly činy jinak trestné.

V důvodové zprávě k novele se uvádí, že snížení věkové hranice by bylo nesystémové a neřešilo by skutečné problémy. Ignoruje dlouholeté odborné diskuze a jde proti současným světovým trendům. To, že část veřejnosti toto opatření podporuje, ukazuje na nedostatečnou informovanost, protože ZSVM již umožňuje stíhat závažné trestné činy dětí bez ohledu na jejich věk.⁴⁶

6.2.2 Příčetnost

Příčetnost mladistvých je klíčovým prvkem při hodnocení jejich způsobilosti být odpovědným pachatelem provinění, jelikož závisí na jejich duševních schopnostech. Tento koncept zahrnuje schopnost mladistvého rozumět významu svého jednání pro společnost a schopnost ovládat své činy. Příčetnost se skládá ze dvou hlavních složek, kterými jsou rozumové schopnosti rozpoznat protiprávnost svého jednání a určovací schopnosti ovládat své činy a odporovat impulsům vedoucím k protiprávnímu jednání. Osoba je považována za příčetnou, pokud má obě tyto složky plně vyvinuté. Pokud však jedna z těchto schopností chybí, je považováno za nespravedlivé a neúčelné trestat ji za její jednání, protože nebyla schopna rozpoznat a ovládnout své činy. Trestní zákony neobsahují přesnou definici příčetnosti, ale vycházejí z předpokladu, že normální stav je příčetnost. Dále některá literatura uvádí pojem **tzv. podmíněné (relativní) příčetnosti**. Tento pojem označuje stav, kdy mladistvý sice chápe své činy a je schopen je ovládat, ale jeho mentální nebo emocionální vývoj není ještě plně dokončen. To znamená, že jeho schopnost jednat jako dospělý je ovlivněna tím, že jeho dospívání je opožděné. Tento pojem označuje stav, kdy mladistvý sice chápe své činy a je schopen je ovládat, ale jeho

---

⁴⁶ ČESKO. Důvodová zpráva k zákonu, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a některé další zákony. In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky*. 2009, s. 1-2. Dostupné z WWW: <<https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqga4v6mzqgzpwi6q&refSource>>.

mentální nebo emocionální vývoj není ještě plně dokončen. To znamená, že jeho schopnost jednat jako dospělý je ovlivněna tím, že jeho dospívání je opožděné.⁴⁷

Zákonodárce vymezuje pouze výjimky z tohoto normálního stavu, tj. kritéria nepřičetnosti. Pro posouzení nepřičetnosti mladistvého platí stejná ustanovení jako pro dospělé pachatele. **Nepřičetnost** je vymezena v ustanovení § 26 TZ: „*Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.*“ Tato definice obsahuje dvě kritéria vylučující přičetnost: biologické a psychologické. Biologické kritérium se týká duševní poruchy, která může mít různé formy, od vrozených, jako je mentální retardace, po získané, jako je syndrom patologického hráčství. Tyto poruchy mohou být trvalé, dlouhotrvající nebo přechodné. Trestní právo zkoumá vliv těchto poruch na schopnost rozpoznat protiprávnost a ovládnout své jednání. Psychologické kritérium spočívá v nedostatku rozumové schopnosti nebo volní schopnosti. Pro naplnění pojmu nepřičetnosti stačí, aby chyběla alespoň jedna z těchto složek. Ztráta těchto schopností musí být důsledkem duševní poruchy, která je v příčinné souvislosti s jednou z nich. Samotná existence duševní poruchy nepostačuje k vyloučení trestní odpovědnosti; musí být prokázáno, že porucha způsobila nedostatek jedné z těchto schopností v době činu.⁴⁸

U mladistvých existuje i koncept **zmenšené přičetnosti**, zakotvený v ustanovení § 25 odst. 2 ZSVM. Tento stav znamená, že schopnost rozpoznávací nebo ovládací je podstatně snížena, ale ne zcela chybějící. Tento stav sice nevylučuje trestní odpovědnost, ale může sloužit jako polehčující okolnost při stanovení trestního opatření. Při posuzování zmenšené přičetnosti mladistvých není rozhodující, zda si tento stav přivodili z nedbalosti, což je rozdíl oproti dospělým pachatelům.

Rozumové a ovládací schopnosti mladistvých se vyvíjejí s věkem, a proto je důležité při jejich trestání brát v úvahu okolnosti konkrétního případu a individuálního pachatele. Cílem by mělo být především prevence opakovaného páchání trestné činnosti a užívání návykových látek.

---

⁴⁷ ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A.; HRUŠÁKOVÁ, M.; ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 38. ISBN 978-80-7400-350-9.

⁴⁸ Tamtéž s. 39.

6.2.3 Rozumová a mravní vyspělost

Mladistvý je trestně odpovědný od 15 let věku. ZSVM však zohledňuje skutečnost, že úroveň rozumové a mravní vyspělosti, zejména kolem 15 let, se u jednotlivých mladistvých výrazně odlišuje. Tento koncept trestní odpovědnosti (tzv. relativní trestní odpovědnost) je kromě dosažení stanoveného věku v době spáchání trestného činu závislý také na dosažení určitého stupně mravní a rozumové vyspělosti. Proto ve svém ustanovení § 5 odst. 1 ZSVM stanovuje, že mladistvý nenese trestní odpovědnost za svůj čin v případě, že v době jeho spáchání nedosahoval takové úrovně rozumové a mravní vyspělosti, která by mu umožnila uvědomit si protiprávnost svého jednání nebo své chování ovládat. To znamená, že i když mladistvý splňuje věkové kritérium a je považován za příčetného, nemusí být vždy trestně odpovědný. Soud může dospět k závěru, že mladistvý není dostatečně intelektuálně vyspělý nebo nemá správně rozvinuté morální vnímání. Toto soud vždy posuzuje individuálně, přičemž zohledňuje okolnosti konkrétního případu a osobnost mladistvého pachatele.⁴⁹

Rozumová a mravní vyspělost mladistvého zahrnuje dvě vzájemně propojené složky, které společně tvoří významný celek v jeho vývoji. Složka **rozumového vývoje** se obecně vyznačuje postupným individuálním nabýváním schopnosti abstraktního myšlení, přičemž úroveň tohoto vývoje je dána dosaženou schopností pojmového uvažování. Mladiství postupně rozvíjejí své schopnosti v oblasti logického uvažování, plánování a řešení problémů. Tento proces je spojen s rozvojem mozkových funkcí, které umožňují lepší porozumění složitým konceptům a důsledkům svých činů. Úroveň rozumového vývoje je určována tím, jak efektivně jedinec dokáže aplikovat své myšlení na nové situace a jak se dokáže učit z předchozích zkušeností. **Mravní vývoj** mladistvého je pak vnímán jako proces, při kterém si během svého osobnostního rozvoje osvojuje společensky platné normy chování a transformuje je na své vlastní morální kvality, čímž si vytváří osobní hodnotový systém, který je v souladu s hodnotami společnosti, ve které žije.⁵⁰

Vývoj rozumové a mravní vyspělosti ovlivněn tzv. kriminogenní faktory, které vstupují do života mladistvých v různém věku a různými způsoby. Některé z těchto faktorů působí dlouhodobě a vyvíjejí svůj vliv postupně. Mezi ně patří především

⁴⁹ TEXTL, D. Kriminalita a delikvence mládeže. *Právní prostor*. [online]. 13.06.2022. Praha. [11.01.2026]. Dostupné z WWW: <<https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/kriminalita-delikvence-mladeze>>.

⁵⁰ BLATNÍKOVÁ, Š.; NETÍK, K. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. s. 15. ISBN 978-80-7338-075-5.

problematické rodinné vztahy a nestabilní rodinné zázemí. Například děti, které vyrůstají v prostředí s nedostatečnou rodičovskou péčí, násilím nebo kriminálními aktivitami, mohou postupně přijmout negativní vzorce chování jako normu. Porušování zákona berou jako přijatelný způsob dosáhnutí svých cílů a násilné chování jako normální způsob řešení konfliktů. To může zvýšit pravděpodobnost, že se sám stane agresorem nebo bude mít problémy s ovládním vzteku. Na druhé straně existují faktory, které mohou náhle vstoupit do života mladistvého a mít okamžitý dopad na jeho vývoj a chování. Tyto faktory mohou dramaticky zvýšit pravděpodobnost, že se mladistvý stane pachatelem trestné činnosti. Příkladem může být vstup dítěte do party nebo skupiny, která se zabývá delikventními aktivitami. Taková náhlá změna v sociálním prostředí může mladistvého vystavit tlakům a vlivům, které podporují kriminální chování. Tedy dlouhodobé kriminogenní faktory mohou vytvářet trvalé a hluboké změny v morálních a hodnotových systémech mladistvých a krátkodobé kriminogenní faktory mohou rychle změnit chování mladistvého. Je důležité rozpoznat a pochopit tyto faktory, aby bylo možné efektivně předcházet kriminalitě mládeže a podporovat zdravý vývoj mladých lidí.

Posuzování rozumové a mravní vyspělosti mladistvých ve spojitosti s trestní odpovědností je komplexní proces, který vyžaduje odborné posouzení. Pokud existují pochybnosti o rozumovém a mravním vývoji konkrétního mladistvého, je nezbytné, aby tuto otázku řešili odborníci z oblasti zdravotnictví, zejména psychiatři a psychologové. V případech, kdy je nutné vyšetřit duševní stav mladistvého, jsou přizváni dva znalci z oboru psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii (§ 58 odst. 1 ZSVM). Tito odborníci jsou schopni posoudit nejen duševní stav, ale i specifické aspekty rozumového a mravního vývoje, které jsou klíčové pro určení trestní odpovědnosti. Dětská psychiatrie se zaměřuje na diagnostiku a léčbu duševních poruch u dětí a dospívajících, a proto je vhodná pro posuzování mladistvých. Tito specialisté mohou určit, zda mladistvý dosáhl potřebné úrovně rozumové a mravní vyspělosti, která je nezbytná pro to, aby byl považován za trestně odpovědného. Ve vhodných případech může být přizván také znalec z oboru psychologie. Psychologové mohou poskytnout cenné doplňující informace o kognitivních schopnostech, emocionálním stavu a sociálním chování mladistvého. Tento interdisciplinární přístup zajišťuje, že posouzení je komplexní a bere v úvahu všechny relevantní aspekty osobnosti mladistvého. Výsledky těchto odborných a podložených posouzení jsou klíčové pro soudní rozhodování. Soud musí na základě těchto odborných nálezů rozhodnout, zda mladistvý dosáhl takové úrovně rozumové a mravní vyspělosti, která by ho činila trestně odpovědným za své činy. Pokud odborníci

dospějí k závěru, že mladistvý není dostatečně vyspělý, může to mít za následek omezení nebo vyloučení jeho trestní odpovědnosti.

Mladistvý není trestně odpovědný za předpokladu kumulativního naplnění těchto podmínek:

- nedostatečná rozumová a mravní vyspělost,
- neschopnost rozpoznat protiprávnost činu nebo ovládat své jednání
- příčinný vztah mezi uvedenými podmínkami,
- vše v době spáchání činu.⁵¹

Pokud nastanou pochybnosti o rozumové a mravní vyspělosti je to považováno za **speciální důvod nepřičetnosti**. V TZ je nepřičetnost definována podobně – osoba není trestně odpovědná, pokud kvůli duševní poruše nemohla rozpoznat protiprávnost činu nebo ovládat své jednání. Taktéž v právních normách chybí jednotlivá ustanovení o zastavení trestního stíhání nebo vydání zprošťujícího rozsudku v případě pochybností o rozumové a mravní vyspělosti mladistvého. Z tohoto důvodu se tedy využívá obecné ustanovení pro nepřičetnost.⁵²

---

⁵¹ ŘÍHA, J. Ještě k nepřičetnosti podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*. 2006, roč. 5, č. 10, s. 293–299. ISSN 1213-5313.

⁵² ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A.; HRUŠÁKOVÁ, M.; ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 43. ISBN 978-80-7400-350-9.

7 Opatření ukládaná mladistvým de lege lata

V českém právním řádu je problematika trestní odpovědnosti upraveno specifickým zákonem, který vychází z principu, že na mladistvé nelze pohlížet stejným způsobem jako na dospělé pachatele. Proto se vůči nim neuplatňuje pouze represivní funkce trestního práva, ale především funkce výchovná, preventivní a resocializační.

ZSVM rozlišuje tři základní skupiny opatření ukládaných mladistvým:

- výchovná opatření,
- ochranná opatření,
- trestní opatření.

Tato opatření jsou ukládána s ohledem na osobnost mladistvého, jeho dosavadní vývoj, rodinné prostředí, míru narušení sociálních vazeb a okolnosti spáchání provinění.

7.1 Výchovná opatření

Výchovná opatření tvoří základní nástroj práce s mladistvými pachateli a jsou koncipována tak, aby na jejich jednání reagovala co nejméně represivním způsobem. Těžištěm těchto opatření není sankce, ale ovlivnění chování a postojů mladistvého směrem k respektování právních a společenských norem. Důraz je kladen na osobní přístup a na snahu předejít dalšímu protiprávnímu jednání prostřednictvím systematického vedení a kontroly.⁵³ Jejich význam spočívá především v tom, že umožňují individualizovaný přístup.

Právní rámec těchto opatření je obsažen v § 15 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, kde jsou jednotlivé druhy taxativně vyjmenovány. Jsou jimi dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou.

7.1.1 Dohled probačního úředníka

Dohled probačního úředníka patří mezi nejčastěji ukládaná výchovná opatření a představuje systematickou, avšak relativně mírnou formu kontroly mladistvého v jeho přirozeném prostředí. Smyslem tohoto opatření je nejen sledování dodržování

---

⁵³ ŠČERBA, F.; COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. s. 77, ISBN 978-80-7502-131-1.

stanovených povinností, ale především poskytování odborného vedení a podpory při řešení osobních, rodinných či školních problémů.⁵⁴

Probační úředník působí jako prostředník mezi mladistvým, jeho rodinou a institucemi, čímž napomáhá stabilizaci jeho sociální situace. Význam tohoto opatření spočívá zejména v prevenci recidivy prostřednictvím pravidelného kontaktu, individuální práce a motivace k odpovědnému chování.

7.1.2 Probační program

Probační program je strukturovaný soubor aktivit zaměřených na rozvoj sociálních dovedností, posilování odpovědnosti a uvědomění si následků protiprávního jednání. Může mít podobu terapeutických, vzdělávacích nebo resocializačních programů.

Jeho cílem není pouze kontrola mladistvého, ale i aktivní práce na změně jeho postojů a hodnotového nastavení. Programy jsou zpravidla přizpůsobeny individuálním potřebám mladistvého a reagují na konkrétní rizikové faktory, které vedly ke spáchání provinění.⁵⁵

7.1.3 Výchovné povinnosti

Uložení výchovných povinností spočívá v tom, že mladistvému je stanovena konkrétní aktivita nebo závazek, který má napomoci jeho pozitivnímu vývoji. Může se jednat například o povinnost nahradit škodu, omluvit se poškozenému, podrobit se vhodnému programu nebo pokračovat v přípravě na budoucí povolání.

Smyslem tohoto opatření je vést mladistvého k převzetí odpovědnosti za vlastní jednání a k aktivní nápravě způsobených následků. Důležitý je zde prvek osobního zapojení a uvědomění si důsledků svého jednání.⁵⁶

---

⁵⁴ CIBULKA, K.; CIBULKOVÁ, V. *Trestní právo: trestní odpovědnost, tresty a ochranná opatření, stíhání mladistvých, trestné činy, úkony v trestním řízení, vyšetřování trestných činů, řízení před soudem*. Brno: Institut vzdělávání SOKRATES, 2005. s. 104. ISBN 80-86572-21-8.

⁵⁵ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002. s. 196. ISBN 80-86473-08-2.

⁵⁶ HERICH, L. Ukládání výchovných opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Státní zastupitelství*. [tisk]. 2013, roč. 11, č. 4, s. 28-32. ISSN 1214-3758

7.1.4 Výchovní omezení

Výchovní omezení představují stanovení určitých zákazů či omezení v chování mladistvého, například zákazu styku s konkrétními osobami, nepožívat návykové látky nebo zákaz návštěvy určitých míst. Tato opatření reagují zejména na prostředí nebo sociální vazby, které mohou negativně ovlivňovat chování mladistvého.

Jejich účelem je eliminovat rizikové faktory a vytvořit prostor pro stabilizaci životní situace mladistvého. Omezení jsou vždy časově vymezena a musí být přiměřená povaze provinění.⁵⁷

7.1.5 Napomenutí s výstrahou

Napomenutí s výstrahou představuje nejmírnější zásah do práv mladistvého. Spočívá ve formálním upozornění soudem na protiprávnost jeho jednání a na možné důsledky v případě opakování takového chování.

Toto opatření má především preventivní charakter a uplatňuje se zejména v případech méně závažných provinění, kdy je předpoklad, že samotné projednání věci a důrazné upozornění postačí k nápravě.⁵⁸

---

⁵⁷ MATOUŠEK, O.; MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 3. vydání. Praha: Portál, 2011. s. 155-158. ISBN 978-80-7367-825-8.

⁵⁸ ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A.; HRUŠÁKOVÁ, M.; ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 205. ISBN 978-80-7400-350-9

7.2 Ochranná opatření

Ochranná opatření představují specifickou skupinu opatření ukládaných mladistvým, kdy jejich primárním účelem není sankcionovat pachatele, ale chránit společnost a současně působit na odstranění příčin protiprávního jednání mladistvého. Oproti trestním opatřením mají výraznější preventivní a léčebný charakter.

Ochranná opatření se ukládají zejména v případech, kdy osobnost mladistvého, jeho psychický stav či sociální prostředí, vyžadují intenzivnější zásah, než jaký umožňují výchovná opatření. Mezi ochranná opatření patří ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova.⁵⁹

Ochranná opatření tedy představují prostředek, jehož cílem je nejen ochrana společnosti, ale především zajištění odborné péče a nápravy mladistvého, a to v případech, kdy běžné výchovné nástroje nejsou dostačující.

7.2.1 Návrh ochranného opatření de lege ferenda

Navrhují postih pro mladistvého, kteří nedovoleně opustili ústav, kde vykonávají příslušným soudem stanovený trest ochranné výchovy. V současné době neexistuje žádný trest za porušení tohoto opatření, čímž dochází k opakovaným útěkům a nenapravitelnosti mládeže. Za nedovolené opuštění výchovného ústavu bych mladistvému udělila trest v podobě několika hodin prospěšných prací. Tento trest by plnil prospěšnou funkci pro společnost a taktéž funkci výchovnou a preventivní.

---

⁵⁹ ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A.; HRUŠÁKOVÁ, M.; ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 211. ISBN 978-80-7400-350-9.

7.3 Trestní opatření

Trestní opatření jsou nejpřísnější formou reakce na provinění mladistvého. Ukládají se tehdy, pokud nelze účelu řízení dosáhnout uložením opatření výchovného či ochranného. Přestože mají represivní charakter, i zde zákon zdůrazňuje, že jejich účelem není odplata, ale především výchovné působení a prevence další trestné činnosti. Mezi druhy trestních opatření patří obecně prospěšné práce, peněžitá opatření, peněžitá opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci, zákaz činnosti, zákaz držení a chovu zvířat, vyhoštění, domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, odnětí svobody podmíněně odložení na zkušební dobu, odnětí svobody podmíněně odložení na zkušební dobu s dohledem, odnětí svobody nepodmíněně.

Při ukládání výše uvedených opatření musí soud vždy přihlížet k osobnosti mladistvého, jeho rozumové a mravní vyspělosti, rodinnému zázemí i okolnostem spáchání provinění. Uplatňuje se zásada přiměřenosti a individualizace, přičemž trest odnětí svobody neboli izolace mladistvého od společnosti má být až krajním řešením. Krajní řešení se většinou užívá až v případech, kdy se mladistvý dopouští provinění opakovaně a je tedy posouzen jako recidivista.⁶⁰

7.3.1 Návrh trestního opatření *de lege ferenda*

Za nedostatečně účinné považují ukládání peněžitého opatření, i když k tomuto dochází velmi zřídka. Mladiství často nemají dostatek finančních prostředků, aby byli schopni peněžitý trest uhradit z vlastních zdrojů. V praxi se často stává, že tuto finanční sankci zaplatí místo nich jejich rodiče. Tím však opatření ztrácí svůj zamýšlený výchovný efekt, neboť mladistvý pachatel necítí plnou odpovědnost za své jednání a dopady sankce.

---

⁶⁰ HOLAS, J., ed. *Research on Crime and Criminal Justice in the Czech Republic*. Praha: Institute of Criminology and Social Prevention, 2022. s. 110. ISBN 978-80-7338-198-1.

8 Řízené rozhovory mezi probačními a mediačními úředníky a výchovnými pedagogy ve výchovném ústavu

8.1 Průběh řízených rozhovorů

Řízené rozhovory byly realizovány v období leden až únor roku 2026. Jednotlivé rozhovory probíhaly osobně v prostorách pracovišť respondentů, a to po předchozí domluvě. Délka rozhovorů se pohybovala v rozmezí 35 až 45 minut v závislosti na rozsahu odpovědí a ochotě respondentů sdílet své zkušenosti.

Rozhovory byly vedeny formou polostrukturovaného rozhovoru na základě předem připravených otázek, které byly zaměřeny na hodnocení účinnosti výchovných opatření ukládaných mladistvým, praktické zkušenosti s jejich realizací a identifikaci případných nedostatků současné praxe. Struktura rozhovoru však umožňovala pružně reagovat na odpovědi respondentů a v případě potřeby pokládat doplňující otázky.

Celkem bylo realizováno deset rozhovorů – čtyři s úředníky Probační a mediační služby České republiky, středisko Rychnov nad Kněžnou, a šest s výchovnými pedagogy působícími v Dětském domově se školou a základní školou v Kostelci nad Orlicí. Všichni respondenti byli před zahájením rozhovoru seznámeni s účelem výzkumu, byli informováni o dobrovolnosti účasti a o zajištění anonymity jejich výpovědí. Z tohoto důvodu jsou v práci označeni pouze číslem 1-10, z nichž byli úředníci Probační a mediační služby označeni čísly 1-4 a pracovníci výchovného zařízení čísly 5-10. Rozhovory byly zaznamenány formou písemných poznámek a následně přepsány do textové podoby pro účely analýzy.

Otázky byly tematicky rozděleny do několika oblastí, konkrétně na nejčastěji ukládaná výchovná opatření, hodnocení jejich účinnosti, faktory ovlivňující jejich úspěšnost či neúspěšnost, slabiny současné praxe a návrhy na zlepšení. Tato tematická struktura následně tvořila základ pro vyhodnocení získaných dat.

8.2 Charakteristika respondentů

Výzkumný soubor tvořilo celkem deset respondentů, kteří se ve své profesní praxi zabývají problematikou mladistvých pachatelů trestné činnosti. Do výzkumu byli zahrnuti odborníci z oblasti výkonu trestní justice i z oblasti institucionální výchovy. Konkrétně se jednalo o čtyři úředníky Probační a mediační služby a šest pedagogických pracovníků působících ve výchovném zařízení.

Respondenti z Probační a mediační služby České republiky, ze střediska Rychnov nad Kněžnou, měli různou délku odborné praxe. Nejzkušenější respondent působí jako probační úředník již přibližně 25 let (respondent č. 1), zatímco nejkratší praxi měl respondent s přibližně roční zkušeností (respondent č. 2). Další dva respondenti uvedli délku odborné praxe 8 let (respondent č. 3) a 16 let (respondent č. 4).

Druhou skupinu respondentů tvořili pedagogičtí pracovníci působící ve výchovném zařízení, konkrétně v Dětském domově se školou a základní školou v Kostelci nad Orlicí. V této skupině byla také zastoupena různá délka praxe. Nejdelší praxi uvedl respondent č. 5, který ve výchovném zařízení pracuje přibližně 25 let. Další respondenti uvedli délku praxe přibližně 10 let (respondent č. 6), 12 let (respondent č. 7) a 13 let (respondent č. 8). Respondent č. 9 pracuje ve výchovném zařízení celkem 15 let, přičemž část této doby byla přerušena mateřskou dovolenou. Nejkratší praxi měl respondent č. 10, který v zařízení působí přibližně tři roky.

Z hlediska profesní praxe byli ve výzkumném souboru zastoupeni jak úředníci Probační a mediační služby, tak pedagogičtí pracovníci výchovného zařízení s různou délkou praxe. Ta se pohybovala přibližně od jednoho roku až po více než dvacet pět let. Díky této různorodosti bylo možné získat širší spektrum názorů a zkušeností odborníků, kteří se ve své profesní praxi setkávají s mladistvými pachateli trestné činnosti a mají zkušenosti s účinností výchovných opatření ukládaných mladistvým.

8.3 Vyhodnocení rozhovorů

Na základě provedených řízených rozhovorů bylo možné identifikovat několik společných témat souvisejících s ukládáním a účinností výchovných opatření u mladistvých pachatelů. Respondenti se ve svých odpovědích zaměřovali především na nejčastěji ukládaná opatření, jejich účinnost v praxi, faktory ovlivňující jejich úspěšnost a také na nedostatky současného systému práce s mladistvými.

Z rozhovorů zároveň vyplynulo, že hodnocení účinnosti výchovných opatření se liší v závislosti na profesním postavení respondentů. Zatímco probační a mediační úředníci hodnotili opatření především z hlediska jejich výkonu v rámci trestního řízení a spolupráce s mladistvými, pedagogičtí pracovníci výchovného zařízení se zaměřovali zejména na projevy chování mladistvých po jejich případném umístění do zařízení.

8.3.1 Nejčastěji ukládaná výchovná opatření

Respondenti z Probační a mediační služby se shodovali na tom, že nejčastěji ukládaným výchovným opatřením je dohled probačního úředníka. Toto opatření je v praxi využíváno zejména proto, že umožňuje systematickou a dlouhodobější práci s mladistvým pachatelem. Na rozdíl od některých jiných opatření poskytuje dohled prostor nejen pro kontrolu plnění uložených povinností, ale také pro individuální vedení mladistvého a podporu při změně jeho chování. Jak uvedla respondentka č. 2: „*nejčastěji ukládaným výchovným opatřením je dohled probačního úředníka v kombinaci s trestním opatřením obecně prospěšných prací*“. Význam tohoto opatření spočívá především v pravidelném kontaktu mezi mladistvým a probačním úředníkem, který může průběžně sledovat vývoj jeho chování a reagovat na případné problémy. V rámci dohledu je možné s mladistvým pracovat individuálně, motivovat jej ke změně chování a současně kontrolovat plnění uložených povinností. Dalším důvodem častého ukládání tohoto opatření je také jeho flexibilita. Dohled probačního úředníka lze totiž kombinovat s dalšími výchovnými opatřeními nebo s trestními opatřeními. V praxi tak může být doplněn například o povinnost náhrady škody nebo výkon obecně prospěšných prací. Tato kombinace opatření umožňuje komplexnější přístup k řešení protiprávního jednání mladistvého a současně podporuje jeho resocializaci.

Význam dohledu probačního úředníka potvrzovali také pedagogičtí pracovníci výchovného zařízení. Podle některých z nich mají mladiství, kteří již měli zkušenost s tímto opatřením, větší zkušenost s určitou mírou kontroly a pravidel, což může následně usnadnit jejich adaptaci na režim výchovného zařízení.

Tato zjištění zároveň korespondují s teoretickými východisky uvedenými v kapitole 7 této bakalářské práce, podle nichž dohled probačního úředníka představuje jedno z nejvýznamnějších výchovných opatření ukládaných mladistvým. Jeho smyslem je především systematické vedení mladistvého, kontrola jeho chování a podpora jeho resocializace. Praktické zkušenosti respondentů tak potvrzují, že právě toto opatření poskytuje vhodný prostor pro dlouhodobou práci s mladistvým pachatelem.

8.3.2 Hodnocení účinnosti jednotlivých opatření

Z provedených rozhovorů vyplývá, že respondenti hodnotí účinnost výchovných opatření spíše jako individuálně podmíněnou. Úspěšnost jednotlivých opatření je podle nich ovlivněna především osobnostními charakteristikami mladistvého, jeho rodinným zázemím, sociálním prostředím a ochotou spolupracovat s institucemi. Tento pohled potvrzuje například respondent č. 3, který uvádí, že účinnost opatření je výrazně závislá na spolupráci rodiny a motivaci mladistvého: „*Rodinné prostředí, motivace mladistvého a jeho vrstevnické okolí. Pokud rodina spolupracuje, šance na úspěch je výrazně vyšší*“.

Probační a mediační úředníci ve svých odpovědích zdůrazňovali především význam systematické práce s mladistvým během výkonu opatření. Podle jejich zkušeností je důležité, aby opatření nebylo pouze formálním rozhodnutím soudu, ale aby bylo spojeno s pravidelným kontaktem a kontrolou plnění uložených povinností. Respondent č. 4 v této souvislosti uvedl: „*Za nejvíc funkční považuji ta opatření, kde je s mladistvým pravidelný kontakt a kde se opravdu kontroluje, jestli plní, co má. Samotné rozhodnutí soudu nestačí*“.

Pedagogičtí pracovníci výchovného zařízení naopak ve svých odpovědích často poukazovali na skutečnost, že mladiství umístění do zařízení již v minulosti absolvovali různá výchovná opatření, aniž by došlo k výraznější změně jejich chování. Respondent č. 6 například uvedl, že účinnost těchto opatření vnímá jako velmi nízkou, jelikož do zařízení přicházejí především mladiství, u nichž předchozí opatření selhala.

Další respondenti však upozorňovali na skutečnost, že určitý efekt výchovných opatření lze pozorovat alespoň v oblasti zkušenosti mladistvých s kontrolou a pravidly. Respondent č. 8 například uvedl, že u některých mladistvých lze pozorovat určité pozitivní dopady předchozích opatření, zejména v podobě zkušenosti s kontaktem s institucemi, kdy „*je znát, že předchozí opatření měla určitý efekt, například jsou zvyklí na pravidelný kontakt s institucemi a na určitou míru kontroly*“. Z odpovědí pedagogických pracovníků zároveň vyplývá, že významným problémem může být návrat mladistvého do původního sociálního prostředí. Jak uvedl respondent č. 7, pokud mladistvý vyrůstá v prostředí, „*kde je takové chování běžné a často bráno za normu*“, a účinnost samotných opatření je tak výrazně omezená.

Na základě analýzy rozhovorů lze proto konstatovat, že respondenti vnímají účinnost výchovných opatření jako významnou součást systému práce s mladistvými

pachateli, avšak jejich efektivitu považují za výrazně podmíněnou širším sociálním kontextem. Úspěšnost opatření je podle jejich zkušeností determinována zejména rodinným prostředím mladistvého, jeho osobní motivací ke změně chování a kvalitou následné práce s mladistvým během výkonu opatření.

8.3.3 Faktory ovlivňující úspěšnost opatření

Z provedených rozhovorů vyplynulo, že účinnost výchovných opatření ukládaných mladistvým není dána pouze samotným rozhodnutím soudu o jejich uložení, ale je významně ovlivněna širším sociálním a rodinným kontextem života mladistvého. Respondenti ve svých odpovědích nejčastěji zmiňovali zejména rodinné prostředí, osobní motivaci mladistvého, vliv sociálního okolí a kvalitu spolupráce mezi jednotlivými institucemi podílejícími se na práci s mladistvými pachateli.

Za jeden z nejvýznamnějších faktorů ovlivňujících úspěšnost výchovných opatření označili respondenti rodinné prostředí mladistvého. Z jejich výpovědí vyplývá, že stabilní a podporující rodinné zázemí může výrazně zvýšit pravděpodobnost úspěšného působení uložených opatření. Jak uvedl respondent č. 2 z Probační a mediační služby, *„úspěšnost výkonu výchovných opatření ovlivňuje zejména rodina, zejména pokud má mladistvý dobré návyky z rodinného prostředí a jeho rodina ho podporuje“*. Naopak v případech, kdy mladistvý vyrůstá v problematickém prostředí, je účinnost opatření podle respondentů výrazně nižší. Tento pohled potvrzuje více pedagogických pracovníků. Například respondent č. 7, který uvedl, že *„většina mladistvých, které páchají trestnou činností, pochází z rodin, kde je takové chování běžné a často bráno za normu“* a dále respondent č. 9 uvedl, že *„rodinné prostředí je velmi důležité, ale podle mé zkušenosti dnes často selhává právě v nastavování hranic“*.

Význam nejen rodinného zázemí, ale i sociálního prostředí zdůrazňovali také další respondenti. Pedagogičtí pracovníci zároveň upozorňovali, že u části mladistvých dochází po návratu do původního prostředí k opakování problémového chování. Jak uvedl respondent č. 5, mladiství s problematickým rodinným zázemím často vykazují jen krátkodobou změnu chování.

Dalším významným faktorem je podle respondentů motivace samotného mladistvého ke změně chování. Respondenti opakovaně zdůrazňovali, že účinnost opatření je výrazně vyšší v případech, kdy mladistvý chápe důsledky svého jednání a je ochoten spolupracovat na nápravě svého chování. Jak uvedl respondent č. 2, významnou

roli hraje především to, „*jak se k tomu postaví samotný mladistvý*“. Podobně respondent č. 3 upozornil, že změna chování je možná především tehdy, „*pokud mladistvý pochopí smysl zásahu a přijme odpovědnost za své jednání*“. Na význam osobní motivace poukazovali také pedagogičtí pracovníci výchovného zařízení. Respondent č. 10 v této souvislosti uvedl, že důležitou roli hraje především osobní nastavení mladistvého a jeho přístup k autoritám a pravidlům. Podle jeho zkušeností záleží na tom, zda je mladistvý ochoten přijmout nastavený režim a spolupracovat na změně svého chování. Pokud mladistvý sám nepovažuje své jednání za problematické nebo nemá zájem na změně, bývá účinnost výchovných opatření výrazně nižší.

Respondenti současně zmiňovali také význam spolupráce mezi institucemi, které se na práci s mladistvými podílejí. Podle jejich zkušeností je důležité, aby spolupracovaly zejména orgány činné v trestním řízení, Probační a mediační služba, orgány sociálně-právní ochrany dětí a další instituce pracující s mladistvými. Jak uvedl respondent č. 1, optimální je situace, kdy je možné s mladistvým pracovat již v počáteční fázi řízení a doporučit soudu vhodný typ opatření. Podobně respondent č. 9 zdůraznil, že účinnost práce s mladistvými by byla vyšší při důslednější a jednotnější spolupráci všech institucí, zatímco respondent č. 10 upozornil na to, že problémy jsou někdy řešeny až v pozdější fázi, kdy je problematické chování již dlouhodobější.

Na základě provedené analýzy rozhovorů lze tedy konstatovat, že úspěšnost výchovných opatření je významně ovlivněna širším sociálním kontextem života mladistvého. Respondenti se shodovali na tom, že samotné uložení opatření není dostačující a že jeho efektivita je podmíněna zejména rodinným prostředím, motivací mladistvého a koordinovanou spoluprací institucí, které se na práci s mladistvými podílejí.

8.3.4 Slabiny současné praxe a návrhy na zlepšení

Z provedených rozhovorů vyplynulo, že respondenti sice považují systém ukládání výchovných opatření mladistvým za funkční, zároveň však poukazují na některé slabiny současné praxe. Tyto nedostatky se podle jejich zkušeností týkají zejména organizace práce jednotlivých institucí, spolupráce mezi nimi, ale také širších společenských a rodinných souvislostí, které ovlivňují chování mladistvých.

Respondenti z Probační a mediační služby upozorňovali především na určité systémové a organizační limity. Jedním z nich je například pracovní vyčerpání specialistů na mládež, kteří často vykonávají více agend současně. Jak uvedla respondentka č. 1, z Probační a mediační služby, určitou slabinu představuje „*zahltěnost specialistů na mládež, a to nejen u Probační služby, ale i u soudů a okresního státního zastupitelství, s kombinací jiných agend*“. Tento faktor může podle respondentů ovlivňovat rozsah a intenzitu práce, kterou je možné jednotlivým případům věnovat. Další respondenti poukazovali také na skutečnost, že někteří mladiství nepřikládají uloženým opatřením dostatečnou vážnost. Podle respondentky č. 2 se v praxi stává, že mladiství „*si jsou vědomi mírnějších sankčních následků oproti dospělým pachatelům*“, což může vést k tomu, že uložená opatření nepovažují za dostatečně závažná. Tato skutečnost může podle respondentů snižovat preventivní účinek některých opatření a negativně ovlivňovat motivaci mladistvých ke změně chování.

Pedagogičtí pracovníci výchovného zařízení upozorňovali především na nedostatky v systému práce s mladistvými ještě před jejich umístěním do zařízení. Podle jejich zkušeností není spolupráce jednotlivých subjektů vždy dostatečně koordinovaná. Jak uvedl respondent č. 9, systém práce s mladistvými by fungoval lépe, pokud by spolupráce všech byla důsledná a měla jednotný postup. Respondent č. 8 uvedl: „*za problém považuji spíše roztržitost přístupů*“, chybí totiž jednotná strategie, která by systematicky navazovala na jednotlivé kroky. Nedostatečná koordinace mezi rodinou, školou, orgány sociálně-právní ochrany dětí a dalšími institucemi může podle respondentů způsobit, že problémy mladistvých nejsou řešeny včas a postupně se prohlubují.

Další respondenti poukazovali také na širší souvislosti práce s mladistvými a na potřebu dlouhodobého působení na jejich chování. Respondent č. 8 například zdůraznil, že při práci s mladistvými je důležité věnovat jim dostatečný čas a systematicky s nimi pracovat tak, aby postupně pochopili, proč jim bylo určité opatření uloženo a jaké

důsledky jejich jednání může mít. Podle zkušeností může právě dlouhodobější práce s mladistvým přispět k tomu, že si své jednání více uvědomí a je následně schopen své chování změnit. Na potřebu dlouhodobého přístupu upozornil také respondent č. 6, který uvedl, že „*změna chování ale není otázkou krátké doby, je to dlouhodobý proces*“. Z výpovědí respondentů tak vyplývá, že účinná práce s mladistvými vyžaduje především trpělivost, důslednost a dlouhodobé vedení.

Někteří zároveň navrhovali i možné legislativní změny. Podle respondenta č. 10 by bylo vhodné uvažovat například o posunutí hranice trestní odpovědnosti mladistvých. Podle zkušeností respondenta se v současné době mění hodnotové prostředí mladých lidí a významnou roli hrají také sociální sítě a internet. V této souvislosti uvedl, že by podle bylo vhodné „*posunutí hranice trestní odpovědnosti na 13 let*“. Podobný názor vyjádřil také respondent č. 2, který se rovněž přiklání ke snížení věkové hranice trestní odpovědnosti. Naopak respondent č. 4 nepovažuje legislativní změny za zásadní problém a domnívá se, že větší význam má především včasná práce s mladistvými a jejich rodinným prostředím než samotná změna právní úpravy.

Na základě výpovědí respondentů lze konstatovat, že mezi hlavní slabiny současné praxe patří zejména nedostatečná koordinace mezi institucemi, vysoká pracovní zátěž některých odborníků a také vliv rodinného a sociálního prostředí mladistvých. Zároveň však respondenti navrhovali i možná zlepšení, která spočívají především v posílení spolupráce mezi jednotlivými institucemi, důslednější práci s rodinou mladistvých a větším důrazu na preventivní opatření.

9 Vyhodnocení výsledků výzkumu

Praktická část bakalářské práce byla zaměřena na zjištění zkušeností odborníků z praxe s ukládáním a výkonem výchovných opatření u mladistvých pachatelů trestné činnosti. Prostřednictvím řízených rozhovorů s úředníky Probační a mediační služby v Rychnově nad Kněžnou a pedagogickými pracovníky výchovného zařízení v Kostelci nad Orlicí bylo možné získat ucelenější pohled na praktické fungování těchto opatření a na faktory, které ovlivňují jejich účinnost.

Z provedené analýzy rozhovorů vyplynulo, že mezi nejčastěji ukládaná výchovná opatření patří dohled probačního úředníka. Respondenti z Probační a mediační služby uváděli, že toto opatření umožňuje pravidelný kontakt s mladistvým a vytváří prostor pro kontrolu plnění uložených povinností i pro individuální práci s klientem. Výhodou tohoto opatření je také jeho flexibilita, protože může být kombinováno s dalšími výchovnými či trestními opatřeními, například s povinností nahradit škodu nebo s trestním opatřením, výkonem obecně prospěšných prací. Respondenti zároveň uváděli, že v praxi dochází také k občasnému porušování uložených výchovných opatření. Ve většině případů se však nejedná o úplné neplnění, ale spíše o částečné plnění nebo krátkodobé selhání ze strany mladistvého.

Z rozhovorů zároveň vyplynulo, že účinnost výchovných opatření je do značné míry podmíněna širším sociálním kontextem života mladistvého. Respondenti opakovaně zdůrazňovali význam rodinného prostředí a jeho vliv na chování mladistvého i na jeho ochotu spolupracovat s institucemi. Pokud mladistvý vyrůstá ve stabilním prostředí a jeho rodina spolupracuje s odbornými pracovníky, je větší pravděpodobnost, že uložené opatření splní svůj výchovný účel. Naopak v případech, kdy mladistvý pochází z problematického rodinného prostředí nebo se pohybuje v negativním vrstevnickém kolektivu, bývá dosažení změny chování výrazně obtížnější.

Dalším významným faktorem je motivace samotného mladistvého ke změně chování. Respondenti upozorňovali na skutečnost, že změna chování je zpravidla dlouhodobý proces, který vyžaduje systematickou práci a trpělivost ze strany odborníků. Pokud mladistvý pochopí důvod uloženého opatření a přijme odpovědnost za své jednání, může mít výchovné opatření pozitivní vliv na jeho další vývoj.

Analýza rozhovorů zároveň poukázala na některé slabiny současné praxe. Respondenti zmiňovali zejména nedostatečnou koordinaci mezi institucemi, které se na

práci s mladistvými podílejí. Efektivnější spolupráce mezi probační službou, orgány sociálně-právní ochrany dětí, školami a dalšími institucemi by podle jejich zkušeností mohla přispět k včasnému řešení problémového chování mladistvých. Někteří respondenti se v rozhovorech vyjadřovali také k otázce možných legislativních změn, například k úpravě hranice trestní odpovědnosti mladistvých. Tyto názory souvisely především s proměnou současného společenského prostředí a vlivem moderních technologií na chování mladých lidí. Současně však zazníval i názor, že klíčovým faktorem není pouze legislativní úprava, ale především včasná a systematická práce s mladistvými a jejich rodinami.

Na základě provedeného výzkumu lze konstatovat, že výchovná opatření představují významný nástroj práce s mladistvými pachateli trestné činnosti. Jejich účinnost je však ovlivněna řadou individuálních i sociálních faktorů. Pro dosažení dlouhodobé změny chování mladistvých je proto důležité nejen samotné uložení opatření, ale také systematická práce s mladistvým, jeho rodinným prostředím a důsledná spolupráce jednotlivých institucí.

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala problematikou trestní odpovědnosti mladistvých a účinností výchovných opatření ukládaných mladistvým v okrese Rychnov nad Kněžnou. Cílem práce bylo vyhodnotit účinnost těchto opatření jak z pohledu právní teorie, tak především z pohledu odborné praxe. Současně bylo cílem na základě získaných poznatků formulovat doporučení směřující k optimalizaci současné praxe.

Teoretická část práce se zaměřila na vymezení základních pojmů souvisejících s problematikou trestní odpovědnosti mladistvých, historický vývoj přístupu k mladistvým pachatelům a současnou právní úpravu trestního zákonodárství nad mládeží. Pozornost byla věnována také jednotlivým opatřením ukládaným mladistvým podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, zejména výchovným opatřením, jejichž smyslem je především pozitivní ovlivnění chování mladistvého a jeho resocializace.

Praktická část práce byla založena na kvalitativním výzkumu realizovaném formou řízených rozhovorů s pracovníky Probační a mediační služby a s pedagogickými pracovníky výchovného zařízení. Výzkum umožnil získat cenné poznatky o praktickém fungování výchovných opatření a o faktorech, které ovlivňují jejich účinnost.

Z výsledků výzkumu vyplynulo, že mezi nejčastěji ukládaná výchovná opatření patří dohled probačního úředníka. Zároveň se ukázalo, že účinnost výchovných opatření je výrazně ovlivněna rodinným prostředím mladistvého, jeho motivací ke změně chování a kvalitou spolupráce mezi jednotlivými institucemi, které se na práci s mladistvými podílejí. Výzkum rovněž poukázal na některé slabiny současné praxe, zejména na nedostatečnou koordinaci mezi jednotlivými institucemi a na obtížnost práce s mladistvými pocházejícími z problematického rodinného prostředí. Respondenti zároveň zdůrazňovali význam včasné prevence a dlouhodobé práce s mladistvými, která může přispět k omezení jejich další trestné činnosti.

Na základě provedeného výzkumu lze konstatovat, že výchovná opatření představují důležitý nástroj práce s mladistvými pachateli trestné činnosti. Jejich účinnost však závisí na individuální situaci mladistvého i na širším sociálním kontextu jeho života. Pro zvýšení efektivity těchto opatření je proto důležité posilovat meziinstitucionální spolupráci, zaměřit se na práci s rodinným prostředím mladistvých a podporovat preventivní programy zaměřené na předcházení rizikovému chování mladých lidí.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BLATNÍKOVÁ, Š.; NETÍK, K. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. 174 s. ISBN 978-80-7338-075-5.
2. CIBULKA, K.; CIBULKOVÁ, V. *Trestní právo: trestní odpovědnost, tresty a ochranná opatření, stíhání mladistvých, trestné činy, úkony v trestním řízení, vyšetřování trestných činů, řízení před soudem*. Brno: Institut vzdělávání SOKRATES, 2005. 181 s. ISBN 80-86572-21-8.
3. EVROPSKÁ KOMISE, Generální ředitelství pro spravedlnost. Rada Evropy. *Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem: přijaté Výborem ministrů Rady Evropy dne 17. listopadu 2010 a důvodová zpráva*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2013. čl. IV. 87 s. ISBN 978-92-871-7573-1.
4. HOLAS, J., ed. *Research on Crime and Criminal Justice in the Czech Republic*. Praha: Institute of Criminology and Social Prevention, 2022. 166 s. ISBN 978-80-7338-198-1.
5. HULMÁKOVÁ, J. *Trestání delikventní mládeže*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 256 s. ISBN 978-80-7400-450-6.
6. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2025. 1084 s. ISBN-978-80-7502-799-3.
7. KRATOCHVÍL, V. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 968 s. ISBN 978-80-7179-082-2.
8. LORTIE, S.; POLANSKI, M.; SOTOLÁŘ, A.; VÁLKOVÁ, H. *Soudnictví pro mladistvé v Kanadě a České republice, Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR*. Svazek 59. Praha; Ottawa: Institut Ministerstva spravedlnosti ČR a Ministerstva spravedlnosti Kanady, 2000. 319 s. ISBN 80-902656-1-8.
9. MATOUŠEK, O.; MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 3. vydání. Praha: Portál, 2011. 344 s. ISBN 978-80-7367-825-8.
10. MUSIL, J.; ŠÁMAL, P.; KRATOCHVÍL, V. *Kurs trestního práva: Trestní právo hmotné, Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1079 s. ISBN 978-80-7400-042-3.
11. PRUŠÁK, J. *O přičetnosti osob mladistvých a jich potrestání*. Praha: J. Otty, 1899. 141 s.

12. ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A.; HRUŠÁKOVÁ, M.; ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 992 s. ISBN 978-80-7400-350-9.
13. ŠČERBA, F.; COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. 320 s. ISBN 978-80-7502-131-1.
14. VÁLKOVÁ, H.; DÜNKEL, F. *Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě*. 1. vydání. Praha: Leges crimen, 1992. 156 s. ISBN 80-85638-00-2.
15. ZEZULOVÁ, J. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. 1. vydání. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 1997. 247 s. ISBN 80-210-1643-4.
16. ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002. 231 s. ISBN 80-86473-08-2.

Časopisy

1. HERICH, L. Ukládání výchovných opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Státní zastupitelství*. [tisk]. 2013, roč. 11, č. 4, s. 28-32. ISSN 1214-3758.
2. KREJČÍŘÍKOVÁ, K. Trestní právo nad mládeží v Rakousku. *Státní zastupitelství profesní časopis pro státní zástupce*. [tisk]. Praha: LexisNexisCZ s.r.o. 2007, ročník V. č. 5/2007. s. 47. ISSN 1214-3758.
3. ŘÍHA, J. Ještě k nepřičetnosti podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*. 2006, roč. 5, č. 10, s. 293–299. ISSN 1213-5313.
4. ŠÁMAL, P.; KŮRKOVÁ, V.; ŠÁMALOVÁ, M.; BLÁHA, J. K možnosti ukládat ochranná opatření nepřičetnému mladistvému podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Státní zastupitelství*. [tisk]. Praha: LexisNexis CZ, 2007, ročník 5, s. 17-18. ISSN 1214- 3758.
5. VESELÝ, J. O trestní odpovědnosti mládeže ve starém českém právu. *Věstník Československé společnosti pro právo trestní*. [tisk]. Zvláštní otisk časopisu Československé společnosti pro právo trestní. ročník IX., číslo 4, Praha: Československá společnost pro právo trestní v Praze s podporou ministerstva spravedlnosti, ministerstva školství a národní osvěty a České akademie věd. 1933. s. 97-103.
6. ZEZULOVA, J. Systém trestní justice nad mladistvými v Rakousku. *Časopis pro právní vědu a praxi*. [tisk]. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 1999, ročník 7, č. 3, s. 260-262. ISSN 1805-2789.

Elektronické zdroje

1. ČÍRTKOVÁ, L. Dva pohledy na delikvenci dětí a mladistvých. *Kriminalistika*. [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR. 2003, ročník XXXVI. č. 4, s. 241-250. ISSN 1210-9150. Dostupné z WWW: <<https://mv.gov.cz/soubor/03-04-zip.aspx>>.
2. ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Článek 1, Část I., sdělení č. 104/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, 2016. 13 s. ISBN 978-80-7421-120-1. [cit. 01.12.2025]. Dostupné z WWW: <<https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/08/umluva-o-pravech-ditete.pdf>>.
3. TEXL, D. Kriminalita a delikvence mládeže. *Právní prostor*. [online]. 13.06.2022. Praha. [11.01.2026]. Dostupné z WWW: <<https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/kriminalita-delikvence-mladeze>>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (tiskový zákon). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1961, částka 66. 545 s.
2. ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (tiskový zákon). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 13. 402 s.
3. ČESKO. § 126 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (tiskový zákon). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. [cit. 01.12.2025]. 2009, částka 13. s 44.
4. ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (tiskový zákon). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003, částka 79. 32 s.
5. ČESKO. § 2 odst. 1 písm. c) zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (tiskový zákon). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. [cit. 01.12.2025]. 2003, částka 79. s 1.
6. ČESKO. § 5 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů,

- ve znění pozdějších předpisů (tiskový zákon). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. [cit. 01.12.2025]. 2003, částka 79. s 2.
7. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (tiskový zákon). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2012, částka 33. 319 s.
  8. ČESKO. Důvodová zpráva k zákonu č. 306/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a některé další zákony. In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky*. 2009, 2 s. Dostupné z WWW: < <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqga4v6mzqgzpwi6q&refSource> >.
  9. ČESKO. Důvodová zpráva k zákonu 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů: obecná část. In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky*. 2003, 25 s. Dostupné z WWW: < <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgazv6mrrhbpwi6q> >.
  10. RAKOUSKO. Bundesgesetz über die Rechtspflege bei Jugendstrafsachen neboli také Jungengerichtsgesetz BGBl Nr. 599/1988 ve znění pozdějších předpisů (tiskový zákon). In: *Sbírka spolkových zákonů*. 1974, s. 3427.
  11. SLOVENSKO. Zákon č. 306/2005 Zb. z., trestný poriadok. In: *Zbierka zákonov SR*. 2005. Dostupné z WWW: < <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-301> >.
  12. SLOVENSKO. Zákon č. 305/2005 Zb.z., trestný zákon. In: *Zbierka zákonov SR*. 2005. Dostupné z WWW: < <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300> >.
  13. Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Seznam zkratek

BGBI	Rakouská (německá) sbírka zákonů (Bundesgesetzblatt)
JGG	Bundesgesetz über die Rechtspflege bei Jugendstrafsachen neboli také Jugendgerichtsgesetz BGBI Nr. 599/1988 ve znění pozdějších předpisů
LZPS	Usnesení č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. Ústavní zákon
OČTŘ	orgán činný v trestním řízení
OSN	Organizace spojených národů (United Nations Organization)
STP	Zákon č. 306/2005 Zb.z., trestný poriadok
STZ	Zákon č. 305/2005 Zb.z., trestný zákon
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZSVM	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

Seznam příloh

Příloha I.: Seznam otázek pro probačního a mediačního úředníka

Příloha II.: Seznam otázek pro výchovného pedagoga

Příloha III.: Rozhovor s respondentem č. 1

Příloha IV.: Rozhovor s respondentem č. 2

Příloha V.: Rozhovor s respondentem č. 3

Příloha VI.: Rozhovor s respondentem č. 4

Příloha VII.: Rozhovor s respondentem č. 5

Příloha VIII.: Rozhovor s respondentem č. 6

Příloha IX.: Rozhovor s respondentem č. 7

Příloha X.: Rozhovor s respondentem č. 8

Příloha XI.: Rozhovor s respondentem č. 9

Příloha XII.: Rozhovor s respondentem č. 10

Příloha I.

Seznam otázek pro probační a mediační úředníky

1. Jak dlouho působíte jako probační úředník?
2. Jak často pracujete s mladistvými?
3. Která výchovná opatření jsou ve Vaší praxi mladistvým nejčastěji ukládána?
4. Které z výchovných opatření považujete za nejúčinnější a proč?
5. Které výchovné opatření je naopak nejméně účinné a proč?
6. V jakých případech je podle Vás vhodný dohled probačního úředníka?
7. Jak mladiství obvykle reagují na uložená výchovná opatření?
8. Setkáváte se s porušováním uložených povinností/opatření? Popřípadě, jak často?
9. Co podle Vás nejvíce ovlivňuje úspěšnost výchovných opatření?
10. Vnímáte rozdíl v účinnosti mezi jednotlivými opatřeními?
11. Jaké jsou největší slabiny současné praxe?
12. Co by bylo potřeba změnit (legislativně či organizačně) v souvislosti s ukládanými výchovnými opatřeními?

Příloha II.

Seznam otázek pro výchovné pedagogy

1. Jak dlouho působíte ve výchovném zařízení?
2. Setkáváte se s mladistvými, kterým byla dříve uložena výchovná opatření?
3. Jak hodnotíte účinnost výchovných opatření uložených před umístěním do zařízení?
4. Která výchovná opatření podle Vaší zkušenosti selhávají nejčastěji?
5. V čem vidíte příčiny jejich neúspěchu?
6. Jaký význam má rodinné prostředí pro mladistvého, který se v minulosti dopouštěl protiprávního jednání?
7. Jaké změny v chování mladistvých pozorujete po jejich přijetí do zařízení v souvislosti s předchozím opatřením?
8. Dodržují mladiství pravidla, které jsou jim uložena ve výchovném ústavu nebo mají tendence je porušovat?
9. Jaké nedostatky spatřujete v systému práce s mladistvými před jejich umístěním do Vašeho zařízení?
10. Jaká opatření nebo změny by podle Vás mohly zvýšit efektivitu práce s „problémovými“ mladistvými?

Příloha III.

Rozhovor s respondentem č. 1

1. Jak dlouho působíte jako probační úředník?

Jako probační úředník působím už 25 let.

2. Jak často pracujete s mladistvými?

Dle nápadu a aktuálního počtu klientů, ale v podstatě denně.

3. Která výchovná opatření jsou ve Vaší praxi mladistvým nejčastěji ukládána?

Nejčastěji ukládaným výchovným opatřením je dohled probačního úředníka a jako výchovné povinnosti nejčastěji společensky prospěšnou činnost.

4. Které z výchovných opatření považujete za nejúčinnější a proč?

Záleží dle typu případu, typu trestné činnosti i osobnostním nastavení mladistvého. Je zcela optimální, když můžeme s mladistvým pracovat již v přípravném řízení a soudu či okresnímu státnímu zastupitelství podat doporučující zprávu k vhodnému typu výchovného opatření.

5. Které výchovné opatření je naopak nejméně účinné a proč?

Nelze říci, že některé je méně účinné, spíš některé výchovné povinnosti a výchovná omezení jsou využívána méně. Optimální je, když se zdaří doporučit a následně uložit výchovné opatření „šité na míru“ pachatelů.

6. V jakých případech je podle Vás vhodný dohled probačního úředníka?

Tam, kde je vhodné s mladistvým pracovat po delší časový úsek a zároveň provádět jeho kontrolu v delším časovém úseku.

7. Jak mladiství obvykle reagují na uložená výchovná opatření?

V případě předjednání, spolupráce s mladistvým před rozhodnutím okresního státního zastupitelství nebo soudu, jsou reakce mladistvých poměrně dobré a spolupracující. Navázání spolupráce v prvních fázích považují za velmi důležité. Máme poměrně málo případů, kdy nejsou výchovná opatření vůbec plněna.

8. *Setkáváte se s porušováním uložených povinností/opatření? Popřípadě, jak často?*

Ano, z mého pohledu se jedná o poměrně malé číslo, odhaduji cca 10 % případů, kdy je plnění špatné nebo vůbec žádné.

9. *Co podle Vás nejvíce ovlivňuje úspěšnost výchovných opatření?*

Rodinné prostředí je obecně základ, na kterém vše stojí. Směrem k probační a mediační službě je pak důležité, aby byla jasně a dobře nastavena pravidla spolupráce s mladistvým. Řada mladistvých nemá ke škole dobrý vztah či již školní docházku neplní, zde tento faktor tedy ztrácí na významu. Opakuji, že úspěšnost výrazně ovlivní předjednání věci, zapojení mladistvého do procesu nápravy a náhrady škody. U části mladistvých pachatelů se jako poměrně dobrá ukazuje kombinace trestního a výchovného opatření, například trestní opatření obecně prospěšných prací s výchovným opatřením dohled probačního úředníka a povinností nahradit škodu.

10. *Vnímáte rozdíl v účinnosti mezi jednotlivými opatřeními?*

Ne, nevnímám.

11. *Jaké jsou největší slabiny současné praxe?*

S ohledem na snížený nápad ve věcech mládeže zahlcenost specialistů na mládež, a to nejen u Probační služby, ale i u soudů a okresního státního zastupitelství, s kombinací jiných agend.

12. *Co by bylo potřeba změnit (legislativně či organizačně) v souvislosti s ukládanými výchovnými opatřeními?*

Poslední novela zákona o soudnictví ve věcech mládeže přinesla dobrý trend pro práci s nezletilci, kdy řada věcí se rozšířila v podobném duchu, jako je u osob mladistvých. Což znamená, že věc nemusí za každou cenu skončit u soudu, ale může dojít k tomu, že okresní státní zastupitelství nepodá návrh na uložení opatření. U osob mladistvých mi přijde vše nastaveno dobře a pokud se dobře nastaví multidisciplinární týmy na jednotlivých soudních okresech, čímž myslím orgán sociálně-právní ochrany dětí, policii, okresní státní zastupitelství, soudy případně další pomocné organizace, pak může být práce s mládeží v trestní oblasti velmi účinná.

Příloha IV.

Rozhovor s respondentem č. 2

1. Jak dlouho působíte jako probační úředník?

Jako probační úředník působím 1 rok.

2. Jak často pracujete s mladistvými?

Většinou minimálně jednoukrát za měsíc, záleží na nápadu.

3. Která výchovná opatření jsou ve Vaší praxi mladistvým nejčastěji ukládána?

Nejčastěji ukládaným výchovným opatřením je dohled probačního úředníka v kombinaci s trestním opatřením obecně prospěšných prací.

4. Které z výchovných opatření považujete za nejúčinnější a proč?

Dohled probačního úředníka je dle mého názoru velmi účinný, i když jsou mladistvý většinou i pod dohledem orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo neziskové organizace Mimosa.

5. Které výchovné opatření je naopak nejméně účinné a proč?

Na každého platí něco jiného, ale nejméně účinné je podle mne napomenutí s výstrahou. Někteří jedinci to neberou vážně, jelikož se jedná pouze o takové oficiálnější upozornění a poučení mladistvého o následcích v případě opakování trestné činnosti.

6. V jakých případech je podle Vás vhodný dohled probačního úředníka?

V případech, kdy je mladistvý stále v rodinném prostředí, protože v případě umístění mladistvého do ústavního zařízení toto opatření postrádá smysl.

7. Jak mladiství obvykle reagují na uložená výchovná opatření?

Mladistvý reagují trochu znechuceně, vnímají to tak, že jsou nedosažitelní a já jim pouze znepríjemňuji život.

8. *Setkáváte se s porušováním uložených povinností/opatření? Popřípadě, jak často?*

Ano, s porušováním uložených povinností jsem se i za tak krátkou dobu setkala, zejména u mladistvých s opakovanými problémy v rodinném prostředí. Odhadem bych řekla, že se to týká přibližně 10 % případů. Ne vždy se však jedná o úplné ignorování opatření, často jde spíše o nepravidelné plnění nebo krátkodobé selhání.

9. *Co podle Vás nejvíce ovlivňuje úspěšnost výchovných opatření?*

Úspěšnost výkonu výchovných opatření ovlivňuje zejména rodina, zejména pokud má mladistvý dobré návyky z rodinného prostředí a jeho rodina ho podporuje. Dále to ovlivňuje samozřejmě i motivace samotného mladistvého, jak se k tomu postaví, popřípadě přátelé, se kterými se zrovna vídá.

10. *Vnímáte rozdíl v účinnosti mezi jednotlivými opatřeními?*

Rozdíl určitě vnímám, ale ne v tom smyslu, že by jedno opatření bylo obecně lepší než jiné. Spíše záleží na tom, v jaké situaci je použito. U některých klientů je vhodnější dohled, u jiných například kombinace s konkrétními povinnostmi.

11. *Jaké jsou největší slabiny současné praxe?*

Za určitou slabinu lze považovat i skutečnost, že někteří mladiství si jsou vědomi mírnějších sankčních následků oproti dospělým pachatelům. V praxi se občas setkáváme s tím, že tuto skutečnost vnímají jako určitou výhodu a nepřikládají uloženým opatřením dostatečnou vážnost.

12. *Co by bylo potřeba změnit (legislativně či organizačně) v souvislosti s ukládanými výchovnými opatřeními?*

Pracuji zde teprve rok, ale z toho, co zatím vidím, si nemyslím, že by samotné snížení hranice trestní odpovědnosti situaci zásadně vyřešilo. Spíše mám pocit, že problém je v tom, že se s dětmi nepracuje dostatečně včas. Podle mě by větší efekt měla silnější prevence a intenzivnější práce s rodinou než zpříšňování legislativy.

Příloha V.

Rozhovor s respondentem č. 3

1. Jak dlouho působíte jako probační úředník?

Jako probační úředník působím 8 let.

2. Jak často pracujete s mladistvými?

Práci s mladistvými se věnuji průběžně po celou dobu, i když podíl této agendy se liší podle aktuálního nápadu. V průměru řeším několik případů měsíčně. Intenzita spolupráce závisí na typu uloženého opatření a individuální situaci mladistvého.

3. Která výchovná opatření jsou ve Vaší praxi mladistvým nejčastěji ukládána?

Nejčastěji se setkávám s dohledem probačního úředníka, často v kombinaci s výchovnými povinnostmi, například náhradou škody nebo povinností docházky do školy. Kombinace opatření se v praxi ukazuje jako vhodnější než samostatné uložení jednoho opatření.

4. Které z výchovných opatření považujete za nejúčinnější a proč?

Za nejúčinnější považuji dohled, zejména pokud je spojen s pravidelným osobním kontaktem a aktivním zapojením mladistvého. Pokud mladistvý pochopí smysl opatření a přijme odpovědnost za své jednání, bývá efekt znatelnější.

5. Které výchovné opatření je naopak nejméně účinné a proč?

Napomenutí s výstrahou má své místo, ale u mladistvých s opakovaným protiprávním jednáním zpravidla nepřináší výraznější změnu.

6. V jakých případech je podle Vás vhodný dohled probačního úředníka?

Dohled je vhodný tam, kde je třeba dlouhodobější práce, kontrola plnění povinností a pravidelný kontakt s mladistvým

7. Jak mladiství obvykle reagují na uložená výchovná opatření?

Reakce jsou velmi individuální. U části mladistvých je zpočátku patrný odpor, ale při důsledné práci často dochází k postupnému přijetí spolupráce.

8. *Setkáváte se s porušováním uložených povinností/opatření? Popřípadě, jak často?*

Ano, setkávám se s tím, ale jen zřídka. Často jde spíše o částečné nebo opakované nedodržování než o úplné ignorování.

9. *Co podle Vás nejvíce ovlivňuje úspěšnost výchovných opatření?*

Rodinné prostředí, motivace mladistvého a jeho vrstevnické okolí. Pokud rodina spolupracuje, šance na úspěch je výrazně vyšší. Pokud rodina nespolupracuje, problém bagatelizuje, nemá nastavená pravidla, nebo je sama sociálně problémová, pak je účinnost opatření výrazně nižší.

10. *Vnímáte rozdíl v účinnosti mezi jednotlivými opatřeními?*

Když s mladistvým někdo pravidelně pracuje a kontroluje ho, má to větší efekt, než když dostane jen upozornění a dál se s ním systematicky nepracuje.

11. *Jaké jsou největší slabiny současné praxe?*

Instituce spolu někdy málo spolupracují a pracovníci nemají tolik času, kolik by bylo potřeba na individuální práci s každým mladistvým.

12. *Co by bylo potřeba změnit (legislativně či organizačně) v souvislosti s ukládanými výchovnými opatřeními?*

Domnívám se, že by bylo vhodné posílit spolupráci mezi institucemi, které s mladistvým pracují, protože v praxi někdy chybí dostatečná koordinace a včasné sdílení informací mezi školou, orgánem sociálně-právní ochrany dětí, policií a probační službou. Zároveň je důležité zaměřit se více na prevenci ještě před zahájením trestního řízení, jelikož řada mladistvých vykazuje rizikové chování již delší dobu před spácháním provinění. Včasná intervence a systematická práce s mladistvým i jeho rodinou může být podle mé zkušenosti účinnější než následná reakce v podobě trestního řízení.

Příloha VI.

Rozhovor s respondentem č. 4

1. Jak dlouho působíte jako probační úředník?

Jako probační a mediační úředník pracuji přibližně 16 let.

2. Jak často pracujete s mladistvými?

Agenda mladistvých tvoří pravidelnou součást mé práce. V některých obdobích se jedná o několik případů měsíčně, jindy je nápad vyšší.

3. Která výchovná opatření jsou ve Vaší praxi mladistvým nejčastěji ukládána?

Nejčastěji se setkávám s dohledem probačního úředníka, případně s uložením konkrétních povinností, například náhrady škody nebo omezení kontaktu s rizikovými osobami. Kombinace více opatření je poměrně běžná.

4. Které z výchovných opatření považujete za nejúčinnější a proč?

Nedokáži říci jedno konkrétní. Za nejvíc funkční považuji ta opatření, kde je s mladistvým pravidelný kontakt a kde se opravdu kontroluje, jestli plní, co má. Samotné rozhodnutí soudu nestačí. Pokud se s ním dál nepracuje a nikdo nehlídá, jak povinnosti dodržuje, efekt bývá minimální. Dohled probačního úředníka dává smysl hlavně tehdy, když je spojený s konkrétními úkoly a odpovědností.

5. Které výchovné opatření je naopak nejméně účinné a proč?

Za méně účinné považuji opatření, která nejsou spojena s pravidelným dohledem. Například napomenutí s výstrahou může mít efekt u prvopachatelů, ale u mladistvých s opakovaným proviněním bývá jeho dopad spíše omezený.

6. V jakých případech je podle Vás vhodný dohled probačního úředníka?

Dohled je vhodný tam, kde je potřeba dlouhodobější vedení a kde existuje alespoň základní předpoklad spolupráce ze strany mladistvého. Pokud mladistvý zcela odmítá komunikaci, jeho efekt je omezený.

7. Jak mladiství obvykle reagují na uložená výchovná opatření?

Reakce jsou různé. Část mladistvých vnímá opatření jako příležitost situaci napravit, jiní je přijímají spíše formálně. Velmi záleží na tom, zda mladistvý chápe souvislost mezi svým jednáním a uloženým opatřením.

8. Setkáváte se s porušováním uložených povinností/opatření? Popřípadě, jak často?

Ano, porušování se objevuje, ale nejedná se o většinu případů. Odhadem bych uvedl přibližně 15 % případů, kdy dochází k opakovanému nebo závažnějšímu neplnění povinností.

9. Co podle Vás nejvíce ovlivňuje úspěšnost výchovných opatření?

Motivaci mladistvého považuji za velmi důležité, taktéž schopnost mladistvého přijmout odpovědnost. Rodinné prostředí je důležité, ale pokud mladistvý sám změnu nechce, je práce výrazně obtížnější. Důležitá je také rychlost reakce systému – čím kratší časový odstup mezi činem a opatřením, tím větší efekt.

10. Vnímáte rozdíl v účinnosti mezi jednotlivými opatřeními?

Ano, rozdíl vnímám. Opatření umožňující dlouhodobý dohled a kontrolu mají podle mé zkušenosti vyšší efekt než jednorázová opatření.

11. Jaké jsou největší slabiny současné praxe?

Za slabinu považuji především časovou náročnost a administrativní zatížení, které omezuje prostor pro individuální práci. Dále někdy chybí dostatečná návaznost mezi jednotlivými institucemi.

12. Co by bylo potřeba změnit (legislativně či organizačně) v souvislosti s ukládanými výchovnými opatřeními?

Legislativu nepovažuji za zásadní problém. Spíše by pomohlo zrychlení řízení a větší prostor pro individuální práci s mladistvým. Časový odstup mezi proviněním a uložením opatření podle mé zkušenosti oslabuje jeho výchovný účinek.

Příloha VII.

Rozhovor s respondentem č. 5

1. Jak dlouho působíte ve výchovném zařízení?

Ve výchovném ústavu pracuji přibližně 25 let. Za tu dobu jsem měl možnost pracovat s několika generacemi mladistvých a sledovat některé změny přístupu k nim.

2. Setkáváte se s mladistvými, kterým byla dříve uložena výchovná opatření?

Ano, ve většině případů se jedná o mladistvé, kterým byla již v minulosti uložena některá výchovná opatření, nejčastěji dohled probačního úředníka nebo výchovná omezení. Umístění do našeho zařízení bývá zpravidla až dalším krokem po předchozím selhání mírnějších opatření.

3. Jak hodnotíte účinnost výchovných opatření uložených před umístěním do zařízení?

Účinnost je velmi individuální. U mladistvých, kteří mají alespoň částečně stabilní rodinné zázemí a určitou motivaci ke změně, mohou být tato opatření poměrně účinná. U klientů s dlouhodobě narušeným prostředím však často nedochází k zásadní změně chování.

4. Která opatření podle Vaší zkušenosti selhávají nejčastěji?

Nejčastěji se setkávám s tím, že samotné napomenutí s výstrahou nemá u rizikových mladistvých dostatečný efekt. Také dohled může selhat, pokud není doprovázen skutečnou spoluprací rodiny a školy.

5. V čem vidíte příčiny jejich neúspěchu?

Hlavní příčinu vidím v prostředí, do kterého se mladistvý vrací. Pokud je rodinné prostředí nestabilní, chybí jasná pravidla nebo jsou rodiče sami zatíženi sociálními problémy, je velmi obtížné dosáhnout dlouhodobé změny.

6. Jaký význam má rodinné prostředí pro mladistvého, který se v minulosti dopouštěl protiprávního jednání?

Rodinné prostředí má zásadní význam, protože to je základní faktor. Pokud rodina podporuje spolupráci s institucemi a nastaví jasná pravidla, šance na úspěch opatření

je výrazně vyšší. Naopak v dysfunkční rodině je efekt často krátkodobý nebo vůbec žádný.

7. Jaké změny v chování mladistvých pozorujete po jejich přijetí do zařízení v souvislosti s předchozími opatřeními?

Po přijetí do našeho výchovného zařízení lze často pozorovat určité dva typy reakcí. U některých mladistvých je patrná rezignace nebo vzdor, zejména pokud předchozí výchovná opatření nevnímali jako spravedlivá nebo jim nerozuměli. V těchto případech bývá jejich chování zpočátku konfliktní a odmítavé. Naopak u mladistvých, kteří měli zkušenost s aktivním dohledem nebo systematickou prací s probačním úředníkem, bývá přechod do režimového zařízení klidnější, protože jsou zvyklí na určitá pravidla.

8. Dodržují mladiství určitá pravidla, která jsou jim uložena ve výchovném ústavu nebo mají tendenci je porušovat?

Někteří mladiství jsou schopni se režimu poměrně rychle přizpůsobit, zejména pokud již v minulosti měli zkušenost s určitou mírou kontroly nebo vedení. U jiných je však patrná dlouhodobá tendence testovat hranice a zpochybňovat autoritu. Porušování pravidel proto nelze zobecnit, ale u části mladistvých je součástí jejich celkového postoje k autoritám a nastaveným hranicím.

9. Jaké nedostatky spatřujete v systému práce s mladistvými před jejich umístěním do zařízení?

Za hlavní nedostatek považuji nedostatečnou návaznost mezi jednotlivými institucemi. Často vidíme, že škola, rodina, sociální pracovníci a probační služba pracují spíše odděleně než systematicky společně. Dalším problémem je někdy spíše formální plnění opatření bez hlubší práce s motivací mladistvého. Někdy také dochází k pozdnímu zásahu, kdy jsou problémy již dlouhodobě zakořeněné a je těžké mladistvého tzv. přeučit.

10. Jaká opatření nebo změny by podle Vás mohly zvýšit efektivitu práce s „problémovými“ mladistvými?

Za klíčové považuji včasnou a intenzivní práci s rodinou. Důležitá je také lepší spolupráce mezi institucemi. Osvědčuje se individuální a dlouhodobý přístup namísto

krátkodobých zásahů. Větší důraz na prevenci by mohl snížit počet umístění do výchovného ústavu.

Příloha VIII.

Rozhovor s respondentem č. 6

1. Jak dlouho působíte ve výchovném zařízení?

Ve výchovném zařízení pracuji 10 let.

2. Setkáváte se s mladistvými, kterým byla dříve uložena výchovná opatření?

Ano, setkávám.

3. Jak hodnotíte účinnost výchovných opatření uložených před umístěním do zařízení?

Z mého pohledu je účinnost těchto opatření velmi nízká, prakticky nulová, jelikož k nám zpravidla přicházejí mladiství, u nichž předchozí opatření selhala.

4. Která opatření podle Vaší zkušenosti selhávají nejčastěji?

Určitě je to napomenutí s výstrahou.

5. V čem vidíte příčiny jejich neúspěchu?

V praxi se setkávám s tím, že mladiství napomenutí s výstrahou nepřikládají větší význam a nevnímají jej jako skutečný zásah do svého chování, kdy vlastně nemá reálný dopad na jejich každodenní život

6. Jaký význam má rodinné prostředí?

Rodinné prostředí má podle mého názoru extrémní význam, protože právě zde se formují základní hodnoty, návyky a postoje mladistvého. Pokud rodina nespolupracuje nebo je sama problémová, je velmi obtížné dosáhnout dlouhodobé změny chování.

7. Jaké změny v chování mladistvých pozorujete po jejich přijetí do zařízení v souvislosti s předchozími opatřeními?

Po přijetí do zařízení zpravidla nepozoruji výrazné pozitivní změny v chování, které by bylo možné přičíst předchozím výchovným opatřením. Po uplynutí adaptační doby, tedy období prvních týdnů, kdy si mladistvý zvyká na režim zařízení, pravidla a nové autority, se většinou projeví jeho skutečné návyky a postoje. Pokud předchozí

opatření nebyla účinná, v chování mladistvého se to zpravidla odráží i po nástupu do zařízení.

8. *Dodržují mladistvý určitá pravidla, která jsou jim uložena ve výchovném ústavu nebo mají tendenci je porušovat?*

V praxi se setkávám s tím, že mladiství mají spíše tendenci pravidla porušovat, než je dodržovat. Dodržování režimu a nastavených hranic vyžaduje delší proces adaptace a systematickou práci ze strany pedagogického personálu.

9. *Jaké nedostatky spatřujete v systému práce s mladistvými před jejich umístěním do zařízení?*

Za nedostatek systému považuji především nedostatečně jednotnou a důslednou spolupráci všech zúčastněných subjektů. V praxi se často setkávám s tím, že jednotlivé instituce postupují rozdílně a jejich přístup není vždy koordinovaný. Pokud by byla spolupráce mezi všemi zúčastněnými subjekty systematická a důsledná, mohl by být efekt práce s mladistvými výrazně vyšší.

10. *Jaká opatření nebo změny by podle Vás mohly zvýšit efektivitu práce s „problémovými“ mladistvými?*

Myslím si, že by pomohl důslednější a jednotný přístup všech, kteří s mladistvými pracují. Často mám pocit, že mladiství hodně mluví o svých právech, ale méně si uvědomují své povinnosti a odpovědnost za vlastní chování. Bylo by podle mě potřeba jasněji nastavovat hranice a trvat na jejich dodržování. Změna chování ale není otázkou krátké doby, je to dlouhodobý proces.

Příloha IX.

Rozhovor s respondentem č. 7

1. Jak dlouho působíte ve výchovném zařízení?

Pracuji tady 12 let.

2. Setkáváte se s mladistvými, kterým byla dříve uložena výchovná opatření?

Ano, setkávám.

3. Jak hodnotíte účinnost výchovných opatření uložených před umístěním do zařízení?

Ve většině případů spíše neúčinné.

4. Která výchovná opatření podle Vaší zkušenosti selhávají nejčastěji?

Nejčastěji podle mé zkušenosti selhává samotné napomenutí s výstrahou, případně méně důsledně vykonávaný dohled. Pokud opatření nepřináší reálný zásah do každodenního života mladistvého a není důsledně kontrolováno, většinou nemá dlouhodobý efekt.

5. V čem vidíte příčiny jejich neúspěchu?

Příčiny neúspěchu vidím především v prostředí, do kterého se mladiství vracují. Pokud rodina nefunguje, nejsou nastavené hranice a problémové chování je v rodině běžné, samotné opatření nemá dostatečnou oporu. Dalším důvodem je, že pokud mladistvý necítí reálné následky porušování povinností, motivace ke změně je velmi nízká.

6. Jaký význam má rodinné prostředí pro mladistvého, který se v minulosti dopouštěl protiprávního jednání?

Většina mladistvých, které páchají trestnou činnost, pochází z rodin, kde je takové chování běžné a často bráno za normu. Mladistvý opakuje svojí trestnou činnost po návratu do rodinu nebo prostředí, ve kterém žilo.

7. Jaké změny v chování mladistvých pozorujete po jejich přijetí do zařízení v souvislosti s předchozím opatřením?

Díky režimu, který mají nastavený v našem zařízení se děti, dle mého názoru, dopouští méně rizikového chování, což je dáno nepřetržitou kontrolou a režimem, který musí dodržovat.

8. Dodržují mladiství pravidla, které jsou jim uložena ve výchovném ústavu nebo mají tendence je porušovat?

Určitě je to individuální, ale většina mladistvých má snahu je porušovat. Adaptace na podmínky, která z pravidel vyplývají jsou pro ně náročná dodržovat, jelikož většina z nich nemá nastavené žádné hranice.

9. Jaké nedostatky spatřujete v systému práce s mladistvými před jejich umístěním do Vašeho zařízení?

Mladistvý docházejí často ze sociálně slabých rodin, kdy systém práce s rodinou nefunguje nebo úplně selhává. Neustále se opakují vzorce, které jsou v dané rodině zaběhlé.

10. Jaká opatření nebo změny by podle Vás mohly zvýšit efektivitu práce s „problémovými“ mladistvými?

Určitě změna legislativy, kdy by měli mladistvý více povinností než práv, dále zpřísnění trestů a posunutí hranice trestní odpovědnosti na 14 let.

Příloha X.

Rozhovor s respondentem č. 8

1. Jak dlouho působíte ve výchovném zařízení?

Pracuji zde 13 let.

2. Setkáváte se s mladistvými, kterým byla dříve uložena výchovná opatření?

Ano, setkávám.

3. Jak hodnotíte účinnost výchovných opatření uložených před umístěním do zařízení?

Účinnost hodnotím jako částečnou. U některých mladistvých je znát, že předchozí opatření měla určitý efekt, například jsou zvyklí na pravidelný kontakt s institucemi a na určitou míru kontroly. U části klientů však opatření nepřinesla zásadní změnu, což bývá důvodem jejich následného umístění do našeho zařízení.

4. Která výchovná opatření podle Vaší zkušenosti selhávají nejčastěji?

Nemyslím si, že by selhávalo konkrétní opatření jako takové. Spíše selhává jeho načasování nebo způsob provedení. Často mám pocit, že některá opatření jsou ukládána opakovaně, aniž by došlo k hlubší změně přístupu k mladistvému. Pokud se opatření pouze formálně plní, ale nepracuje se s vnitřní motivací, efekt bývá krátkodobý.

5. V čem vidíte příčiny jejich neúspěchu?

Příčinu nevidím jen v rodině, ale také v osobnostním nastavení mladistvého. Někteří mladiství mají dlouhodobě negativní vztah k autoritám a odmítají přijímat odpovědnost. Pokud není opatření spojeno s reálným uvědoměním důsledků vlastního jednání, změna je spíše povrchní. Problémem bývá i to, že opatření trvají omezenou dobu a po jejich skončení se mladistvý vrací ke svým původním vzorcům chování.

6. Jaký význam má rodinné prostředí pro mladistvého, který se v minulosti dopouštěl protiprávního jednání?

Rodinné prostředí má bezpochyby význam, ale nevnímám bych ho jako jediný určující faktor. U některých mladistvých je rodina problematická a podporuje rizikové

chování, u jiných však rodina funguje relativně dobře, a přesto dochází k problémům, například vlivem vrstevníků.

7. Jaké změny v chování mladistvých pozorujete po jejich přijetí do zařízení v souvislosti s předchozím opatřením?

Po přijetí do zařízení bývá patrné, že mladiství, kteří měli předchozí zkušenost s dohledem nebo jiným opatřením, se rychleji orientují v systému pravidel. Neznamena to ale, že by automaticky změnili své postoje. Často jde spíše o přizpůsobení se režimu než o skutečnou vnitřní změnu.

8. Dodržují mladiství pravidla, které jsou jim uložena ve výchovném ústavu nebo mají tendence je porušovat?

Dodržování pravidel je proměnlivé. Někteří mladiství se snaží pravidla respektovat, zejména pokud vnímají spravedlivý a konzistentní přístup ze strany pedagogů. U jiných je však patrná tendence hranice zkoušet.

9. Jaké nedostatky spatřujete v systému práce s mladistvými před jejich umístěním do Vašeho zařízení?

Za problém považuji spíše roztráštěnost přístupů a někdy i příliš dlouhé řešení situace bez jasného výsledku. Mladiství často procházejí více opatřeními, ale chybí jednotná strategie, která by na sebe jednotlivé kroky systematicky navazovala. To může oslabovat jejich účinek.

10. Jaká opatření nebo změny by podle Vás mohly zvýšit efektivitu práce s „problémovými“ mladistvými?

Podle mě je důležitější s těmi mladistvými dlouhodobě pracovat a snažit se, aby sami pochopili, proč se jejich chování řeší než jen hlídat, jestli splnili nějaké nařízení. Když opravdu přijmou, že udělali chybu a mají za ní odpovědnost, má to větší efekt. Ale taková změna nepříjde hned, chce to čas, jasná pravidla a důslednost.

Příloha XI.

Rozhovor s respondentem č. 9

1. Jak dlouho působíte ve výchovném zařízení?

Ve výchovném zařízení pracuji celkem 15 let, z toho jsem byla 4 roky na mateřské dovolené. Po návratu jsem měla možnost porovnat, jak se chování mladistvých za tu dobu změnilo.

2. Setkáváte se s mladistvými, kterým byla dříve uložena výchovná opatření?

Ano, ve většině případů k nám přicházejí mladiství, kteří již měli zkušenost s nějakým výchovným opatřením, nejčastěji s dohledem nebo různými omezeními. Umístění do zařízení bývá až dalším krokem.

3. Jak hodnotíte účinnost výchovných opatření uložených před umístěním do zařízení?

Účinnost hodnotím spíše jako omezenou. Pokud by byla opatření skutečně účinná, většina těchto mladistvých by se do ústavní péče vůbec nedostala. U části z nich je vidět určitá zkušenost s kontrolou, ale zásadní změna chování většinou nenastala.

4. Která výchovná opatření podle Vaší zkušenosti selhávají nejčastěji?

Nejčastěji podle mé zkušenosti selhává napomenutí s výstrahou. U dnešní mládeže, která je zvyklá na rychlé podněty a má často zkreslené vnímání reality vlivem sociálních sítí, nemá pouhé upozornění dostatečný dopad. Pokud opatření nezasáhne do jejich každodenního fungování, nemá dlouhodobý efekt.

5. V čem vidíte příčiny jejich neúspěchu?

Příčiny vidím nejen v rodině, ale i ve změně hodnot ve společnosti. Mladiství jsou dnes silně ovlivněni internetem a sociálními sítěmi, kde se často bagatelizuje porušování pravidel a autorita není respektována. Pokud není opatření důsledně kontrolováno a nemá reálné následky, mladiství jej nevnímají jako závažné.

6. *Jaký význam má rodinné prostředí pro mladistvého, který se v minulosti dopouštěl protiprávního jednání?*

Rodinné prostředí je velmi důležité, ale podle mé zkušenosti dnes často selhává právě v nastavování hranic. Pokud rodiče sami nemají pevné hodnoty nebo nedokážou kontrolovat, jak mladiství tráví čas, zejména na internetu, je velmi těžké dosáhnout změny.

7. *Jaké změny v chování mladistvých pozorujete po jejich přijetí do zařízení v souvislosti s předchozím opatřením?*

Po přijetí do zařízení je patrné, že díky jasně nastavenému režimu a nepřetržitému dohledu dochází ke snížení rizikového chování. Ne vždy však jde o vnitřní změnu, často se jedná spíše o přizpůsobení se systému.

8. *Dodržují mladiství pravidla, které jsou jim uložena ve výchovném ústavu nebo mají tendence je porušovat?*

Většina mladistvých má tendenci pravidla zpočátku porušovat a testovat hranice. Jsou zvyklí na volnější režim a na to, že jejich jednání nemá okamžité důsledky. Postupně si však většina dokáže na jasně nastavená pravidla zvyknout.

9. *Jaké nedostatky spatřujete v systému práce s mladistvými před jejich umístěním do Vašeho zařízení?*

Myslím si, že systém reaguje často až ve chvíli, kdy je problém již výrazný. Také mám pocit, že se někdy příliš zdůrazňují práva mladistvých, aniž by byla dostatečně vyžadována odpovědnost. Důslednost a jednotný postup by mohly být silnější.

10. *Jaká opatření nebo změny by podle Vás mohly zvýšit efektivitu práce s „problémovými“ mladistvými?*

Osobně se domnívám, že by bylo vhodné zvážit posunutí hranice trestní odpovědnosti na 13 let. Dnešní děti mají díky internetu a sociálním sítím mnohem více informací a často si jsou vědomy důsledků svého jednání dříve než v minulosti. Zároveň bych podpořila důslednější přístup a jasné nastavení odpovědnosti za vlastní jednání.

Příloha XII.

Rozhovor s respondentem č. 10

1. Jak dlouho působíte ve výchovném zařízení?

Ve výchovném zařízení pracuji přibližně 3 roky.

2. Setkáváte se s mladistvými, kterým byla dříve uložena výchovná opatření?

Ano, většina mladistvých, kteří do zařízení přicházejí, již měla v minulosti nějaké výchovné opatření. Nemám však detailní přehled o všech jejich předchozích případech.

3. Jak hodnotíte účinnost výchovných opatření uložených před umístěním do zařízení?

Upřímně řečeno nemám vždy dostatek informací o tom, jak konkrétně byla předchozí opatření vykonávána, takže jejich účinnost nedokážu objektivně posoudit. Z toho, co vidím po přijetí mladistvých do zařízení, se ale zdá, že samotné opatření bez výraznější změny prostředí často nestačí. Spíše mám dojem, že rozhodující je až kombinace více faktorů, nejen samotné uložené opatření.

4. Která výchovná opatření podle Vaší zkušenosti selhávají nejčastěji?

Nedokážu říct, že by konkrétní opatření selhávalo nejčastěji. Spíše záleží na konkrétním mladistvém a jeho přístupu. Některým nestačí jen upozornění, jiným může stačit.

5. V čem vidíte příčiny jejich neúspěchu?

Podle mého názoru hraje roli více faktorů, ať už jde o rodinné prostředí, okruh přátel nebo osobní nastavení mladistvého. Nemyslím si, že by šlo určit jednu hlavní příčinu.

6. Jaký význam má rodinné prostředí pro mladistvého, který se v minulosti dopouštěl protiprávního jednání?

Rodinné prostředí má určitě význam, ale z praxe vidím, že situace jsou velmi rozdílné. U některých mladistvých je podpora rodiny znatelná, u jiných naopak chybí.

7. Jaké změny v chování mladistvých pozorujete po jejich přijetí do zařízení v souvislosti s předchozím opatřením?

Po přijetí do zařízení většinou dochází k určité stabilizaci chování, což je dáno nastaveným režimem. Zda jde o skutečnou změnu postojů, je však podle mě otázkou delšího času.

8. Dodržují mladiství pravidla, které jsou jim uložena ve výchovném ústavu nebo mají tendence je porušovat?

Zpočátku mají někteří mladiství tendenci pravidla zkoušet a testovat jejich hranice. Postupně se však většina přizpůsobí režimu zařízení.

9. Jaké nedostatky spatřujete v systému práce s mladistvými před jejich umístěním do Vašeho zařízení?

Vzhledem ke kratší praxi nedokážu systém komplexně hodnotit. Někdy mám ale pocit, že se problémy řeší až ve chvíli, kdy jsou již dlouhodobější.

10. Jaká opatření nebo změny by podle Vás mohly zvýšit efektivitu práce s „problémovými“ mladistvými?

Myslím si, že by pomohla větší návaznost mezi jednotlivými kroky a dostatek času na práci s mladistvým. Nedokážu však navrhnout konkrétní legislativní změny, spíše vidím význam v důsledné a dlouhodobé práci.